

Ірина Кравцова
Лариса Стахова

ПРОГРАМА

“КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВА РОБОТА З ДІТЬМИ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ ТА ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ”

*Схвалено для використання в роботі
з дітьми з особливими освітніми потребами*

УДК 373.2+376(073)

К77

*Схвалено комісією зі спеціальної педагогіки
Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України
(лист ІМЗО від 05. 07. 2019 № 22.1/12-Г-577)*

Рецензенти:

О. О. Феденко – головний спеціаліст управління освіти і науки Сумської міської ради;
Ю. О. Лянной – доктор педагогічних наук, професор, ректор Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка.

Кравцова І. В.

К77 Програма “Корекційно-розвиткова робота з дітьми із загальним та фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення” / І. В. Кравцова, Л. Л. Стахова. — Тернопіль : Мандрівець, 2020. — 80 с.

ISBN 978-966-944-116-4

Запропонована програма укладена з урахуванням потреби програмового забезпечення організації корекційно-розвиткової роботи з дітьми, які мають мовленнєві порушення. Метою програми є побудова системи корекційно-розвиткової роботи з дітьми із загальним та фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення від молодшого до старшого передшкільного віку в групах компенсуючого типу, спрямованої на вирівнювання мовленнєвого та психофізіологічного розвитку із порушеннями мовлення.

Розділи програми містять етапи оволодіння мовленням, визначають основні завдання мовленнєвого розвитку та зміст роботи з подолання мовленнєвих порушень.

Для вчителів-логопедів, дефектологів, а також вихователів логопедичних груп закладів дошкільної освіти.

УДК 373.2+376(073)

Навчальне видання

**КРАВЦОВА Ірина Вадимівна
СТАХОВА Лариса Львівна**

ПРОГРАМА

“Корекційно-розвиткова робота з дітьми із загальним та фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення”

*Керівник проекту Б. Фенюк
Завідувачка редакції А. Семенова
Редакторка С. Лакоцька
Літературна редакторка Т. Мороз
Технічний редактор А. Трут*

Підписано до друку 22. 10. 2019. Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 4,6. Наклад 1000 пр.

Видавництво “Мандрівець”, вул. Текстильна, 18, м. Тернопіль, 46400

Тел. (0352) 52-06-20, тел./факс (0352) 52-43-38.

<http://mandrivets.com>, e-mail: contact@mandrivets.com

Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 3650 від 22. 12. 2009.

Друк: ТзОВ “Терно-граф”, вул. Текстильна, 18, м. Тернопіль.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ТР № 24 від 28. 12. 2004 р.

Усі права застережено
All rights reserved
ISBN 978-966-944-116-4

© І. Кравцова, Л. Стахова, 2019
© ТОВ “Мандрівець”, 2020

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	6
МОЛОДШИЙ ДОШКІЛЬНИЙ ВІК (1-й рік навчання)	10
I період (вересень, жовтень, листопад)	10
Розвиток імпресивного мовлення	10
Розвиток експресивного мовлення	11
Пізнавальний розвиток	12
Розвиток загальнорухових функцій і дрібної моторики рук	13
II період (грудень, січень, лютий)	14
Розвиток імпресивного мовлення	14
Розвиток експресивного мовлення	15
Пізнавальний розвиток	17
Розвиток загальнорухових функцій і дрібної моторики рук	18
III період (березень, квітень, травень)	20
Розвиток імпресивного мовлення	20
Розвиток експресивного мовлення	22
Пізнавальний розвиток	24
Розвиток загальнорухових функцій і дрібної моторики рук	25
СЕРЕДНІЙ ДОШКІЛЬНИЙ ВІК (2-й рік навчання)	26
I період (вересень, жовтень, листопад)	26
Розвиток імпресивного й експресивного мовлення	26
Формування і вдосконалення фонетико-фонематичної системи мовлення і навичок звукового аналізу	28
Формування та вдосконалення зв'язного мовлення	30

Пізнавальний розвиток	31
Розвиток загальнорухових функцій і дрібної моторики рук	32
II період (грудень, січень, лютий)	33
Розширення імпресивного й експресивного словника	33
Формування та вдосконалення граматичної будови мовлення	35
Формування і вдосконалення фонетико-фонематичної системи мовлення та навичок звукового аналізу	36
Формування та вдосконалення зв'язного мовлення	39
Пізнавальний розвиток	40
Розвиток загальнорухових функцій та дрібної моторики рук	41
III період (березень, квітень, травень)	42
Розвиток імпресивного й експресивного словника	42
Формування та вдосконалення граматичної будови мовлення	44
Формування і вдосконалення фонетико-фонематичної системи мовлення та навичок звукового аналізу	46
Формування та вдосконалення зв'язного мовлення	48
Пізнавальний розвиток	49
Розвиток загальнорухових функцій та дрібної моторики рук	49
СТАРШИЙ ДОШКІЛЬНИЙ ВІК	51
I період (вересень, жовтень, листопад)	51
Розширення словникового запасу	51
Формування та вдосконалення граматичної будови мовлення	53
Формування і вдосконалення фонетико-фонематичної системи мовлення та навичок звукового аналізу	56
Формування та вдосконалення зв'язного мовлення	58
Пізнавальний розвиток	59
Розвиток загальнорухових функцій та дрібної моторики рук	60

II період (грудень, січень, лютий)	61
Розширення словникового запасу	61
Формування та вдосконалення граматичної будови мовлення	63
Формування і вдосконалення фонетико-фонематичної системи мовлення та навичок звукового аналізу	66
Формування та вдосконалення зв'язного мовлення	68
Пізнавальний розвиток	69
Розвиток загальнорухових функцій та дрібної моторики рук	70
III період (березень, квітень, травень)	71
Розширення словникового запасу	71
Формування та вдосконалення граматичної будови мовлення	73
Формування і вдосконалення фонетико-фонематичної системи мовлення та навичок звукового аналізу	75
Формування та вдосконалення зв'язного мовлення	78
Пізнавальний розвиток	79
Розвиток загальнорухових функцій та дрібної моторики рук	80

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Серед дошкільників особливу групу становлять діти з мовленнєвими порушеннями у вигляді фонетико-фонематичного та загального недорозвинення мовлення, кількість яких щороку збільшується. У разі ненадання своєчасної кваліфікованої допомоги розлади мовлення призводять до психологічного дискомфорту, мовленнєвого негативізму, проблем під час шкільного навчання, зокрема, до виникнення дисграфії та дислексії, труднощів адаптації в суспільстві.

Логопедична практика доводить, що запорукою успішного подолання порушень розвитку мовленнєвої системи дошкільників є своєчасне виявлення мовленнєвої патології, її кваліфікація та чітка системна організація корекційно-розвиткової роботи. Програмове забезпечення є основою планування та організації корекційно-розвиткової роботи в дошкільному закладі, що дозволяє корекційним педагогам здійснювати роботу системно, послідовно, систематично, спираючись на випереджувальне навчання, з урахуванням закономірностей процесу становлення дитячого мовлення в онтогенезі, поступового ускладнення мовленнєвого матеріалу, кінцевої мети кожного періоду навчання та результатів корекційно-розвиткової роботи загалом.

Ця програма передбачає побудову системи корекційно-розвиткової роботи з дітьми від молодшого до старшого дошкільного віку в логопедичних групах дошкільних закладів і спрямована на вирівнювання мовленнєвого та психофізіологічного розвитку дітей із мовленнєвими розладами, що забезпечує їхній повноцінний і всебічний розвиток.

Програма призначена для організації корекційно-розвиткової роботи з дітьми від трьох до шести років із нормальним слухом і збереженим інтелектом, які мають перший-третій рівні загального або фонетико-фонематичного недорозвинення мовлення. У програмі визначені основні завдання мовленнєвого розвитку та зміст роботи з подолання мовленнєвих порушень, що охоплює розвиток усіх складників мовлення.

Мовленнєва діяльність дітей тісно пов'язана з усіма видами їхнього психічного розвитку, тому паралельно з логопедичним впливом у програмі передбачена робота з розвитку пізнавальних процесів.

Програма корекційно-розвиткової роботи з дітьми молодшого дошкільного віку четвертого року життя з I–III рівнями загального недорозвинення мовлення (1-й рік навчання) складається з трьох періодів. *Перший* період включає підготовчий етап – етап немовленнєвого спілкування (3 тижні) та перший етап – етап наслідувальної мовленнєвої діяльності (8 тижнів). *Другий* період відповідає другому етапові – формування перших форм слів (13 тижнів), *третій* – третьому – етапові формування двослівного речення (13 тижнів). Кожен етап логопедичної роботи передбачає формування та розвиток усіх аспектів мовленнєвої діяльності.

Кожен період програми корекційної роботи з дітьми четвертого року життя включає чотири розділи.

1. Розвиток імпресивного мовлення (сприймання, розуміння мовлення):

- розвиток імпресивного словника;
- формування та вдосконалення граматичної будови мовлення;
- розвиток фонетико-фонематичної системи мовлення;
- розвиток розуміння мовлення.

2. Розвиток експресивного мовлення (відтворення, висловлювання):

- розвиток експресивного словника;
- формування та вдосконалення граматичної будови мовлення;
- розвиток фонетико-фонематичної системи мовлення;
- розвиток діалогічного мовлення, мовленнєвого спілкування;
- розвиток артикуляційної моторики.

3. Пізнавальний розвиток:

- формування сенсорних еталонів;
- формування тактильно-кінестетичних відчуттів;
- розвиток зорово-мовленнєвої, слухо-мовленнєвої уваги та пам'яті.

4. Розвиток загальнорухових функцій і дрібної моторики.

Програма корекційно-розвиткової роботи з дітьми дошкільного віку п'ятого року життя передбачає організацію роботи з дітьми, які продовжують навчання та виховання в логопедичній групі (2-й рік навчання), або з дітьми з III рівнем загального недорозвинення мовлення, які щойно прибули до групи (1-й рік навчання). Програма корекційно-розвиткової роботи з дітьми старшого дошкільного віку шостого (сьомого) року життя роз-

рахована на роботу з дітьми із загальним недорозвиненням мовлення, які продовжують навчання та виховання в логопедичній групі (2-й і 3-й роки навчання), або з дітьми, які мають фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення (1-й рік навчання).

Корекційно-розвиткова робота з дітьми п'ятого і шостого років життя розподілена за трьома періодами, кожен із яких складається з шести розділів.

1. Розширення словникового запасу.

2. Формування та вдосконалення граматичної будови мовлення.

3. Формування і вдосконалення фонетико-фонематичної системи мовлення та навичок звукового аналізу:

- розвиток просодичного аспекту мовлення (мовленнєве дихання, голосові показники, інтонаційні засоби, темп, ритм, дикція, наголос, паузація);
- розвиток артикуляційної моторики;
- формування правильної звуковимови;
- формування та вдосконалення складової структури слова;
- розвиток фонематичних уявлень, навичок звукового аналізу та синтезу;
- розвиток слухового сприймання.

4. Формування та вдосконалення зв'язного мовлення.

5. Пізнавальний розвиток:

- формування та вдосконалення сенсорних еталонів, тактильно-кінестетичних відчуттів;
- розвиток зорово-мовленнєвої, слухо-мовленнєвої уваги та пам'яті.

6. Розвиток загальнорухових функцій і дрібної моторики.

У програмі враховані фонетичні, лексичні та граматичні норми української літературної мови. У змісті корекційно-розвиткової програми для дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку використана спеціальна логопедична та філологічна термінологія, наведено приклади щодо використання лексичного, граматичного і фонетико-фонематичного мовленнєвого матеріалу, зазначено шляхи і засоби формування та вдосконалення пізнавального розвитку, а також розвитку загальнорухових функцій та дрібної моторики рук.

Пропонована програма спрямована на усунення недоліків мовленнєвого розвитку дітей, визначає основні напрями корекційної роботи, проте

не вичерпує всього змісту логопедичних занять, дає можливість здійснення творчого підходу до організації корекційного процесу з боку вчителів-логопедів.

Під час створення програми використано системи роботи з подолання мовленнєвого недорозвинення дітей (М. К. Шеремет, Ю. В. Рібцун, Ю. В. Пінчук, Г. Й. Блінової), розвитку мовлення дітей дошкільного віку (А. М. Богущ, К. Л. Крутій, Н. В. Гавриш), а також Програму-довідник для дошкільних закладів з українським мовним режимом Н. Я. Дзюбишиної-Мельник (К. : Освіта, 1991).

Програму корекційно-розвиткової роботи укладено відповідно до Законів України “Про освіту”, “Про дошкільну освіту”, вимог Базового компоненту дошкільної освіти (нова редакція), що є Державним стандартом дошкільної освіти України.

МОЛОДШИЙ ДОШКІЛЬНИЙ ВІК

(1-й рік навчання)

I період (вересень, жовтень, листопад)

РОЗВИТОК ІМПРЕСИВНОГО МОВЛЕННЯ

Збагачення та активізація імпресивного словника

1. Розширення розуміння мовлення. Збагачення пасивного словника в рамках тематичних блоків (лексичних тем). Закріплення розуміння слів, які позначають частини тіла та обличчя людини (*голова, руки, ноги, спина, живіт, рот, ніс, очі, вуха*), найпростіші ігрові та побутові дії (*іти, стояти, сидіти, лежати, спати, їсти, пити, грати, кататися, кидати*), ознаки предметів (*великий, маленький, червоний, синій, жовтий, зелений, круглий*). Формування вміння співвідносити предмети, дії, ознаки з їх словесним позначенням.

2. Підвести до розуміння узагальнювальних слів у рамках тематичних блоків (лексичних тем).

3. Уточнення розуміння особових (*я, ми, ти, він, вона, вони*), присвійних (*мій, твій*), означальних (*такий самий, такі самі*) займенників, присвійних прикметників (*мамин, татів*).

4. Навчання розрізнення прикметників, протилежних за значенням (*великий – малий, твердий – м'який, важкий – легкий, холодний – теплий*).

5. Навчання розуміння прийменників і прислівників, які позначають просторові відношення: *в, у, на, тут, угорі, внизу, попереду, позаду*.

Формування та вдосконалення граматичної будови мовлення

1. Навчання диференціації форм однини та множини іменників чоловічого і жіночого роду (*м'яч – м'ячі, лялька – ляльки, груша – груші, помідор – помідори*).

2. Навчання розуміння питань: *де? куди? на чому? кому? кого? чого? що?*

Розвиток фонетико-фонематичної системи мовлення

1. Формування уваги до звуків довкілля і звукового аспекту мовлення.

2. Формування вміння розрізнення голосних звуків за принципом контрасту: [а] – не [у], [у] – не [а], [і] – не [а], [і] – не [у].

Формування розуміння мовлення

1. Навчання розуміння і виконання одно- і двоступеневих інструкцій.
2. Розвиток розуміння простих речень у ситуативному мовленні.

РОЗВИТОК ЕКСПРЕСИВНОГО МОВЛЕННЯ

Збагачення та активізація експресивного словника

1. Вправляння у повторенні за дорослим звуконаслідувань (*ме-е-е, му-у-у, ду-ду, туп-туп, бум-бум, ко-ко-ко, ду-ду-ду* тощо).
2. Викликання аморфних слів, що позначають близьких дитині людей (*мама, тато, баба, дядя, ляля*), емоційні рефлексорні вигуки (*ох, ух, ай, ой*), місцезнаходження предмета (*тут, там*), висловлюють прохання, бажання (*дай, на, дай ще*).
3. Активізація в мовленні слів, що позначають назви предметів найближчого оточення (*іграшки, овочі, фрукти, члени родини*), та дії з ними.
4. Введення в мовлення особових займенників *я, ми, він, вона* і присвійного займенника *мій*.

Формування та вдосконалення граматичної будови мовлення

1. Навчання утворення та вживання в мовленні форм однини і множини іменників чоловічого та жіночого роду в називному відмінку (*м'яч – м'ячі, лялька – ляльки, кубик – кубики, мак – маки, дуб – дуби*).
2. Формування вміння узгоджувати прикметники та числівники *один, два* з іменниками у роді, числі в називному відмінку (*один жук, два м'ячі, синій м'яч*).

Розвиток фонетико-фонематичного аспекту мовлення

1. Формування уваги до немовленневих звуків, уміння впізнавати і розрізняти немовленневі звуки (дві музичні іграшки, що звучать контрастно; два контрастні звуки побутових предметів).
2. Формування правильного мовленнєвого діафрагмального дихання і тривалого мовленнєвого видиху (2–3 с) на матеріалі голосних та їх злиття.
3. Розвиток наслідування мовленневих звуків. Формування навичок проспівування голосних звуків [а], [о], [у], [і], їх злиття, складів із приголос-

ними звуками раннього онтогенезу [м], [п], [б], [в], [ф], [д], [д'], [т], [т'], [н], [н'], [к], [г], [х], звуконаслідувань із цими звуками (*му-му, ме-ме, бум-бум, піф-паф, бе-бе, гав-гав, ду-ду, дінь-дінь, ту-ту, тук-тук, но-но, ням-ням, ко-ко, ку-ку, га-га, ха-ха, хі-хі, туп-туп*).

4. Розвиток сили, динаміки, модуляції голосу на матеріалі злиття голосних і звуконаслідувань (промовляння з різною гучністю та висотою голосу).

5. Розвиток інтонаційної виразності, ритмічності мовлення на матеріалі звуконаслідувань.

Розвиток діалогічного мовлення, мовленнєвого спілкування

1. Виховання потреби у мовленнєвому спілкуванні. Формування мовлення як засобу спілкування.

2. Формування вміння закінчувати фразу, домовляти за дорослим слова і словосполучення в потішках, віршах, знайомих казках.

3. Навчання правильно відповідати на запитання: *Хто це? Що це?*

Розвиток артикуляційної моторики

1. Ознайомлення з назвами окремих органів артикуляційного апарату (язик, губи, зуби).

2. Формування чіткості, правильності рухів усіх органів артикуляційного апарату за допомогою статичних і динамічних вправ.

ПІЗНАВАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Формування сенсорних еталонів

1. Удосконалення чуттєвого досвіду дітей (емпатії). Формування перцептивної діяльності. Ознайомлення з різними способами обстеження предметів і об'єктів.

2. Розвиток зорового сприймання, вміння порівнювати і розрізняти предмети за розміром (*великий – маленький*), формою (*круглий*), кольором (*червоний, жовтий, зелений, синій*).

Формування тактильно-кінестетичних відчуттів

1. Формування вміння впізнавати та розрізняти предмети на дотик (*м'який – твердий, важкий – легкий, холодний – теплий*).

2. Формування вміння впізнавати предмети на дотик за певними ознаками (форма, властивості поверхні) та співвідносити їх із картинками.

Розвиток зорово-мовленнєвої, слухо-мовленнєвої уваги та пам'яті

1. Формування слухової уваги під час сприймання звучання: іграшок, що звучать тихо і гучно; тихого і гучного мовлення.

2. Виховання слухо-мовленнєвої уваги та пам'яті під час сприймання одно- і двоступеневих інструкцій.

3. Розвиток зорово-мовленнєвої уваги та пам'яті під час роботи з парними і розрізними картинками (дві частини з горизонтальними або вертикальними розрізами), кубиками, простими пазлами.

4. Розвиток наочно-дієвого та наочно-образного мислення під час групування і класифікації добре знайомих предметів (*іграшок, овочів, фруктів*).

РОЗВИТОК ЗАГАЛЬНОРУХОВИХ ФУНКЦІЙ І ДРІБНОЇ МОТОРИКИ

1. Розвиток координації рухів на основі загальнорозвивальних вправ із мовленнєвим супроводом і без нього, сприяння підвищенню моторної активності.

2. Розвиток дрібної моторики пальців рук в іграх і вправах із лічильними паличками, намистом, пірамідками, розрізними малюнками, кубиками, шнурівками, мозаїкою, джгутіками.

II період (грудень, січень, лютий)

РОЗВИТОК ІМПРЕСИВНОГО МОВЛЕННЯ

Збагачення та активізація імпресивного словника

1. Подальший розвиток пасивного словника іменників і дієслів у рамках тематичних блоків (лексичних тем). Навчання дітей упізнавати предмети й об'єкти за їх призначенням і словесним описом.

2. Підвести до розуміння узагальнювальних слів у рамках тематичних блоків (лексичних тем).

3. Навчання розуміння іменників зі зменшено-пестливими суфіксами (*котик, грибок, зайчик, сумочка, носочок, чашечка*).

4. Збагачення пасивного дієслівного словника за тематичними блоками (слова, пов'язані з процесом їжі, одягання; дії, що їх можна виконувати за допомогою знарядь праці, під час виконання гігієнічних вимог; дії, які виконують людина і тварина).

5. Подальше уточнення розуміння особових займенників *я, ми, ти, ви, він, вона, вони*.

6. Навчання розрізнення дієслів, прикметників і прислівників, протилежних за значенням (*надягати – знімати, одягати – роздягати, зав'язувати – розв'язувати, великий – малий, високий – низький, твердий – м'який, важкий – легкий, холодний – теплий, довгий – короткий, товстий – тонкий, багато – мало*).

7. Навчання розуміння відмінкових закінчень іменників під час виконання словесних інструкцій. (*Принеси бубон і кубик. Постукай бубном по кубику. Поклади бубон на кубик.*)

8. Подальше навчання розуміння прийменників і прислівників, що позначають просторові відношення: *в, у, на, тут, ось, туди, вгорі, внизу, попереду, позаду, далеко, близько, високо, низько*.

9. Навчання розрізняти кількісні числівники (*один, два, три*).

Формування та вдосконалення граматичної будови мовлення

1. Навчання розуміти запитання: *де? куди? на чому? кому? кого? чого? що? чим?*

2. Навчання диференціації форм однини і множини іменників, які у називному відмінку множини закінчуються на *-и (-і), -а (рука – руки, палець –*

пальці, вухо – вуха), дієслів теперішнього часу (*спить – сплять*), дієслів минулого часу за родами (*їв – їла*).

3. Формування вміння розрізняти відмінкові закінчення особових займенників (*мене, мені, тебе, тобі*).

Розвиток фонетико-фонематичної системи мовлення

1. Удосконалення вміння розрізняти голосні звуки за принципом контрасту: [a] – не [y], [y] – не [a], [i] – не [a], [i] – не [y], [e] – не [y].

2. Розвиток уваги до звукоскладової структури слів за допомогою правильного інтонаційного розподілу наголошених і ненаголошених складів. Формування вміння відплескувати, відстукувати разом із педагогом наголошений склад.

Розвиток розуміння мовлення

1. Навчання розуміння та виконання дво- і триступневих інструкцій.

2. Розвиток розуміння простих поширених речень у ситуативному мовленні.

3. Розвиток розуміння невеликих текстів з наочною опорою.

4. Навчання розрізнення стверджувальних і заперечних наказів, які відрізняються один від одного часткою *не* (*стрибай – не стрибай, сідай – не сідай*) та зверненого прохання-наказу. (*Сашку, встань. Діти, встаньте.*)

РОЗВИТОК ЕКСПРЕСИВНОГО МОВЛЕННЯ

Збагачення та активізація експресивного словника

1. Розвиток номінативного і предикативного словника за тематичними блоками (лексичними темами).

2. Збагачення словника прикметниками, які позначають колір (*червоний, синій, жовтий, зелений*), властивості (*м'який, твердий, холодний, теплий, важкий, легкий*), розмір (*великий, маленький*), форму (*круглий*).

3. Активізація у мовленні особових (*я, ми, ти, ви, він, вона, вони*), присвійних (*мій, твій*) займенників і прикметників (*мамин, татів*), вказівних прислівників (*ось, тут, там*).

Формування та вдосконалення граматичної будови мовлення

1. Закріплення вміння утворювати, а також вживати у мовленні іменники однини і множини чоловічого та жіночого роду в називному відмінку; родовий відмінок іменників (*Чого немає у kota? Хвоста*); утворювати і вживати у мовленні знахідний відмінок іменників жіночого роду із закінченням *-у* (*це гуска – дай гуску, це машина – дай машину*); утворювати і вживати у мовленні місцевий відмінок іменників однини з прийменниками *у* (*в*), *на*, що означають місця розташування предмета (*у* столі, *на* дивані), за винятком іменників, які під час відмінювання мають чергування приголосних в основі слова (наприклад: *нога – на нозі, рука – в руці*).

2. Формування вміння утворювати і використовувати у мовленні дієслова I і III особи однини теперішнього часу (*стою, стоїть*); утворювати і використовувати дієслова в наказовому способі (*іди, сиди*).

3. Навчання узгоджувати прикметники з іменниками чоловічого та жіночого роду однини у називному відмінку (*велика* груша, *кислий* лимон, *важкий* камінь, *холодна* вода).

4. Навчання самостійно змінювати числа іменників (*м'яч – м'ячі, груша – груші*), дієслів III особи (*він (вона) стоїть – вони стоять*), займенників I та III особи за зразком (*я – ми, він (вона) – вони*).

5. Побудова двослівного речення типу: вказівне слово *це, ось, тут, там* + іменник у називному відмінку. (*Де машинка? – Тут машинка. Що це? – Це машинка.*)

6. Побудова двослівного речення типу: займенник I особи однини або III особи однини і множини + дієслово у відповідній формі. (*Що ти робиш? – Я їду. Що він робить? – Він їде. Що вони роблять? – Вони їдуть.*)

7. Вправлення в об'єднанні двох слів в одне речення типу: звернення + дієслово II особи наказового способу. (*Марічко, йди. Володю, сиди.*)

8. Вправлення в побудові односкладного речення типу: дієслово I особи теперішнього часу однини + іменник у формі місцевого відмінку однини з прийменником *на*. (*Сиджу на дивані. Малюю на папері.*)

9. Вправлення у складанні з опорою на наочність двослівного речення типу іменник у називному відмінку однини та множини + дієслово в початковій формі. (*Катя спить. Кубики лежать.*)

10. Складання речення з прямим додатком. (*Володю, дай м'яч. Таню, на ляльку. Катя їсть суп.*)

11. Формування вміння відповідати на поставлені запитання за простими сюжетними картинками. (*Хто це? Що він робить? Що вона робить?*)

Розвиток фонетико-фонематичного аспекту мовлення

1. Закріплення вміння впізнавати і розрізняти немовленнєві звуки (дві-три музичні іграшки, що звучать контрастно; два-три контрастні звуки побутових предметів).
2. Формування мовленнєвого діафрагмального дихання. Формування тривалого плавного ротового видиху (3–4 с).
3. Розвиток сили та динаміки голосу на матеріалі звуконаслідувань.
4. Активізація рухів мовленнєвого апарату. Уточнення вимови голосних [а], [у], [о], [і], [е] та приголосних раннього онтогенезу.
5. Формування навичок наслідування мовленнєвих звуків. Закріплення навичок проспівування злиття 2–3 голосних звуків [а], [у], [о], [і], [е], складів із приголосними [м], [п], [б], [в], [ф], [д], [д'], [т], [т'], [н], [н'], [к], [г], [х], звуконаслідувань із цими звуками.
6. Формування помірнього темпу мовлення (за наслідуванням педагога).
7. Розвиток інтонаційної виразності мовлення на матеріалі звуконаслідувань.

Розвиток діалогічного мовлення, мовленнєвого спілкування

1. Продовження формування потреби у мовленнєвому спілкуванні. Формування мовлення як засобу спілкування.
2. Навчання розуміння запитань за сюжетною і предметною картинками, запитань за прочитаною казкою або текстом із наочною опорою та відповідями на них.
3. Формування вміння закінчувати фразу, договорювати слова і словосполучення в потішках, віршах, знайомих казках.

Розвиток артикуляційної моторики

Продовження формування чіткості, правильності рухів усіх органів артикуляційного апарату за допомогою статичних і динамічних вправ.

ПІЗНАВАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Формування сенсорних еталонів

1. Удосконалення чуттєвого досвіду дітей. Розвиток перцептивної діяльності. Закріплення навичок обстеження предметів, об'єктів.

2. Удосконалення зорового сприймання, вміння порівнювати і розрізняти предмети за розміром (*великий – маленький, високий – низький*), формою (*круглий, квадратний*), кольором (*червоний, жовтий, зелений, синій*).

3. Розвиток уміння впізнавати і розрізняти немовленнєві звуки (диференціація контрастного звучання двох-трьох іграшок, двох-трьох побутових звуків).

Формування тактильно-кінестетичних відчуттів

1. Закріплення вміння впізнавати та розрізняти предмети на дотик (*м'який – твердий, важкий – легкий, холодний – теплий*).

2. Закріплення вміння впізнавати предмети на дотик за певними ознаками (форма, властивості поверхні) та співвідносити їх із картинками.

Розвиток зорово-мовленнєвої і слухо-мовленнєвої уваги та пам'яті

1. Формування слухової уваги під час сприймання звучання іграшок, що звучать тихо і гучно, тихої та гучної музики, тихого, гучного й шепітного мовлення.

2. Розвиток слухо-мовленнєвої уваги та пам'яті під час сприймання одно- і двоступеневих інструкцій.

3. Подальший розвиток зорово-мовленнєвої уваги та пам'яті в роботі з парними та розрізними картинками (2–4 частини з горизонтальними, вертикальними і діагональними розрізами), кубиками, простими пазлами.

4. Розвиток наочно-дієвого й наочно-образного мислення під час групування і класифікації добре знайомих предметів (іграшок, овочів, фруктів, одягу, взуття, тварин).

РОЗВИТОК ЗАГАЛЬНОРУХОВИХ ФУНКЦІЙ І ДРІБНОЇ МОТОРИКИ РУК

1. Удосконалення координації рухів на основі загальнорозвивальних вправ із мовленнєвим супроводом і без нього, сприяння підвищенню моторної активності.

2. Удосконалення дрібної моторики пальців рук у пальчиковій гімнастиці, в іграх і вправах з лічильними паличками, намистом, пірамідками, розрізними малюнками, кубиками, шнурівками, мозаїкою, джгутіками.

Навчання побудови простих конструкцій за зразком і “алгоритмом” із допомогою логопеда.

3. Вправлення у розфарбовуванні круглих форм (сонечко, м'ячик).
Формування вміння малювати вертикальні лінії на близькій відстані одна від одної (парканчик).

III період (березень, квітень, травень)

РОЗВИТОК ІМПРЕСИВНОГО МОВЛЕННЯ

Збагачення та активізація імпресивного словника

1. Продовження роботи над розширенням пасивного словника іменників і дієслів у рамках тематичних блоків (лексичних тем). Удосконалення вміння співвідносити предмети, дії, ознаки з їх словесним позначенням.

2. Закріплення розуміння узагальнювальних понять у рамках тематичних блоків (лексичних тем).

3. Навчання розрізнення дієслів, близьких за значенням (несе – веде – везе, лежить – спить).

4. Закріплення диференціації дієслів і прикметників, протилежних за значенням (*надягти – зняти, зав'язати – розв'язати, застібнути – розстібнути, налити – вилити, відкрити – закрити, вийти – зайти, сісти – встати, покласти – взяти, говорити – мовчати, великий – малий, легкий – важкий, твердий – м'який, теплий – холодний, гарний – поганий, солодкий – кислий, високий – низький, широкий – вузький, чистий – брудний, веселий – сумний, чорний – білий*).

5. Навчання розрізнення предметів за їх призначенням. (*Покажи, чим можна полити квіти. Покажи, чим ти їстимеш. Покажи, з чого ти питимеш. Покажи, на чому ти малюватимеш. Покажи, на чому ти сидітимеш.*)

6. Закріплення розуміння відмінкових закінчень іменників однини та множини під час виконання словесних інструкцій. (*Посади ляльку на стільчик. Візьми коробку з олівцями. Відкрий коробку і візьми один олівець. Дай олівець ляльці.*)

7. Навчання розуміння відмінкових закінчень іменників родового та орудного відмінків із прийменниками *з, без* (дівчинка з мамою – дівчинка без мами, хлопчик з м'ячем – хлопчик без м'яча).

8. Закріплення розуміння просторових відношень предметів, які виражені прийменниками і прислівниками (*в, у, на, під, біля, за, тут, ось, туди, вгорі, внизу, попереду, позаду, далеко, близько, високо, низько, ліворуч, праворуч*).

Формування та вдосконалення граматичної будови мовлення

1. Закріплення диференціації іменників однини та множини (*диван – дивана, кубик – кубики, вікно – вікна*).

2. Закріплення диференціації дієслів однини і множини (*іде – ідуть, миє – миють, несе – несуть*), зворотних і незворотних дієслів (*миє – миється, грає – грається, одягає – одягається, купає – купається*), дієслів минулого часу за родами (*ходив – ходила, сидів – сиділа, стояв – стояла, носив – носила, говорив – говорила, відкрив – відкрила*).

3. Навчання розуміння питань усіх непрямих відмінків. (*Кого ти бачиш? Чого не стало? Що тримає Володя? Кому Галя дає м'яч? Чим їсть Таня? На чому сидить Миколка?*)

Розвиток фонематичного аспекту мовлення

1. Розвиток уміння розрізнявати голосні звуки за принципом контрасту: [a] – не [y], [y] – не [a], [i] – не [a], [i] – не [y], [e] – не [y], [и] – не [a] і голосні, близькі за артикуляцією: [o] – [y], [и] – [i].

2. Навчання диференціації приголосних раннього онтогенезу у відкритих і закритих складах на матеріалі звуконаслідувань. (*Покажи того, хто каже: му, ме, бе, гав, няв, на, дай, ам, ох, ой.*)

3. Продовження роботи над звуко-складовою структурою слів за допомогою правильного інтонаційного розподілу наголошених і ненаголошених складів. Формування вміння відплескувати, відстукувати наголошений склад разом із педагогом.

4. Навчання розрізнення іменників, близьких за звучанням (*зуб – дуб, дуб – душ, куб – куц, зуб – куб, дід – дім, піч – ніч, лід – дід, ком – сом, гора – нора, роса – коса, мило – шило, кава – каша, щока – щука, білка – булка, калина – малина, ворота – ворона, салат – халат, город – горох, котик – кошик, тачка – качка, вудка – будка*).

5. Навчання розрізнення дієслів, близьких за звучанням (*ходить – водить, косить – носить, водить – возить, мию – шию*).

Розвиток розуміння мовлення

1. Навчання розуміння і виконання багатоступеневих інструкцій.

2. Подальший розвиток розуміння простих поширених речень у ситуативному мовленні.

3. Подальший розвиток розуміння невеликих текстів, казок із наочною опорою та без неї.

РОЗВИТОК ЕКСПРЕСИВНОГО МОВЛЕННЯ

Збагачення та активізація експресивного словника

1. Розширення, уточнення і активізація номінативного та предикативного словника за тематичними блоками (лексичними темами).
2. Збагачення мовлення прикметниками на позначення ознак, якостей і властивостей предметів (*рідний, гарний, веселий, сумний, улюблений, добрий, теплий, холодний, твердий, м'який, важкий, легкий, високий, низький, широкий, вузький, поганий, солодкий, кислий, смачний, чистий, брудний, гладкий, колючий, чорний, білий*).
3. Вправлення у доборі дієслів до іменників (*м'яч (що робить?) – стрибає, котиться, лежить*; собака – *спить, лежить, гавкає, їсть, бігає, кусає*; автомобіль – *їде, стоїть, гуде*); іменників до дієслів (*читає (хто?) – дідусь, мама, тато, Ліза, хлопчик, дівчинка*; летить (*хто? що?*) – *метелик, пташка, муха, літак, ракета, кулька*); прикметників до іменників (*м'яч (який?) – круглий, червоний, великий, маленький*; каша (*яка?*) – *тепла, смачна, добра, солодка*; мама (*яка?*) – *добра, весела, гарна*).
4. Уточнення і активізація у мовленні особових і присвійних займенників, присвійних прикметників.
5. Збагачення активного словника прислівниками на позначення місця знаходження предметів (*далеко, близько, високо, низько*), порівняння (*більше, менше*), кількості (*багато, мало*), оцінки дій (*гарно, погано*), відчуттів (*тепло, холодно, смачно*).

Формування та вдосконалення граматичної будови мовлення

1. Вправлення в утворенні та вживанні у мовленні іменників у давальному відмінку (*мамі, татові, дідові, бабі, Іванові, Богдану*), орудному (*лопаткою, олівцем, кубиком, лялькою*), родовому відмінку з прийменником *у* (*у киці, у тата, у мами*), місцевому відмінку з прийменниками *в, у, на* (*у ящику, на столі, у шафі, в альбомі*).
2. Вправлення в утворенні та вживанні іменників зі зменшено-пестливими суфіксами (*носик, чашечка, носочок, зайчик, собачка*).
3. Закріплення вміння утворювати та вживати в мовленні дієслова І особи однини і III особи однини та множини теперішнього часу (*іду, їде, ідуть*).
4. Вправлення в диференціації та вживанні дієслів минулого часу в роді та числі (*упав, упала, упали*).

5. Закріплення навичок узгодження прикметників з іменниками чоловічого і жіночого роду в називному відмінку однини та множини (*гумовий м'яч, гумова лялька, кислий лимон, тепла каша, чисті руки, високі дерева, смачні банани*).

6. Навчання узгодження присвійних займенників з іменниками чоловічого та жіночого роду (*мій м'яч, моя книжка*).

7. Вправлення у відповідях на поставлені запитання за простими сюжетними малюнками. (*Що це? Хто це? Що він робить? Він який?*)

8. Розвиток уміння будувати речення за сюжетною картинкою з однією або кількома дійовими особами. (*Хлопчик спить. Мама варить суп. Діти співають. Ведмедики сплять.*)

9. Навчання вживання зворотної форми дієслів III особи однини теперішнього часу. (*Таня миється. Володя грається. Юля купається.*)

Розвиток фонетико-фонематичного аспекту мовлення

1. Закріплення вміння впізнавати і розрізняти немовленнєві звуки (музичні іграшки, побутові предмети, предмети довкілля).

2. Формування правильного мовленнєвого діафрагмального дихання і тривалого ротового видиху (5–6 с).

3. Розвиток сили, динаміки, тривалості голосу на матеріалі звуконаслідувань.

4. Розвиток ритмічності мовлення, модуляції голосу, інтонаційної виразності мовлення на матеріалі звуконаслідувань, під час розповідання потішок і віршиків разом із педагогом.

5. Подальша активізація рухів мовленнєвого апарату. Уточнення вимови голосних [а], [у], [і], [о], [е], [и] і приголосних раннього онтогенезу у звуконаслідуваннях і словах.

6. Подальший розвиток наслідування мовленнєвих звуків. Закріплення навичок проспівування злиття 2–3 голосних звуків [а], [у], [о], [і], [е], [и], складів із приголосними [м], [п], [б], [в], [ф], [д], [д'], [т], [т'], [н], [н'], [к], [г], [х], звуконаслідувань із цими звуками.

7. Вправлення у виділенні голосного звука з ряду інших голосних звуків, складу з приголосними раннього онтогенезу з ряду складів на матеріалі звуконаслідувань.

8. Навчання відображеного повторення ряду з двох відкритих або закритих складів із приголосними раннього онтогенезу (*ва – па, на – та, мо – но, ту – ну, ам – ат, ав – ад, ох – от*).

9. Формування навичок помірного темпу мовлення (за наслідуванням педагога).

Розвиток діалогічного мовлення, мовленнєвого спілкування

1. Продовження формування потреби у мовленнєвому спілкуванні. Формування мовлення як засобу спілкування.

2. Удосконалення вміння договорювати словосполучення у віршах, під час переказування знайомих казок і невеликих оповідань.

3. Заучування невеликих пісеньок, потішок, віршиків з опорою на картинки.

4. Розвиток уміння передавати зміст знайомої казки або оповідання за серією картинок із допомогою логопеда.

5. Закріплення вміння відповідати на запитання за предметною та сюжетною картинками, за демонструванням дій.

6. Розвиток емоційно-виразних жестів і міміки.

Розвиток артикуляційної моторики

Продовження формування чіткості, правильності рухів усіх органів артикуляційного апарату за допомогою статичних і динамічних вправ.

ПІЗНАВАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Формування сенсорних еталонів

1. Удосконалення чуттєвого досвіду дітей. Розвиток перцептивної діяльності. Закріплення навичок обстеження предметів, об'єктів.

2. Удосконалення зорового сприймання, вміння порівнювати і розрізняти предмети за розміром (*великий – маленький, високий – низький, широкий – вузький*), формою (*круглий, квадратний*), кольором (*червоний, жовтий, зелений, синій, чорний, білий*).

3. Розвиток уміння впізнавати і розрізняти немовленнєві звуки (музичних іграшок, побутових предметів, предметів довкілля).

Формування тактильно-кінестетичних відчуттів

1. Закріплення вміння впізнавати та розрізняти предмети на дотик (*м'який – твердий, важкий – легкий, холодний – теплий, гладкий – колючий*).

2. Закріплення вміння впізнавати предмети на дотик за певними ознаками (форма, властивості поверхні) та співвідносити їх з картинками.

Розвиток зорово-мовленнєвої, слухо-мовленнєвої уваги та пам'яті

1. Подальше формування слухової уваги під час сприймання звучання іграшок, що звучать тихо і гучно, тихої та гучної музики, тихого, гучного й шепітного мовлення.

2. Розвиток слухо-мовленнєвої уваги та пам'яті під час сприймання багатоступеневих інструкцій.

3. Подальший розвиток зорово-мовленнєвої уваги та пам'яті в роботі з рядом предметних картинок та з розрізними картинками (2–4 частини з горизонтальними, вертикальними і діагональними розрізами), кубиками, простими пазлами.

4. Розвиток наочно-дієвого та наочно-образного мислення під час групування і класифікації добре знайомих предметів (іграшок, овочів, фруктів, одягу, взуття, тварин, дерев, квітів, комах, птахів).

РОЗВИТОК ЗАГАЛЬНОРУХОВИХ ФУНКЦІЙ І ДРІБНОЇ МОТОРИКИ

1. Удосконалення координації рухів на основі загальнорозвивальних вправ із мовленнєвим супроводом і без нього, сприяння підвищенню моторної активності.

2. Удосконалення дрібної моторики пальців рук під час пальчикової гімнастики, в іграх і вправах з лічильними паличками, намистом, пірамідками, розрізними малюнками, кубиками, шнурівками, мозаїкою, джгутіками. Подальше навчання побудови простих конструкцій за зразком і “алгоритмом” із допомогою педагога.

3. Подальше навчання зафарбовування круглих форм (годинник, тарілка, помідор), навчання зафарбовування квадратних форм (будинки, килимки), формування вміння малювати вертикальні, горизонтальні й діагональні лінії на близькій відстані одна від одної (парканчик, драбинка, промінці).

СЕРЕДНІЙ ДОШКІЛЬНИЙ ВІК

(2-й рік навчання)

I період (вересень, жовтень, листопад)

РОЗВИТОК ІМПРЕСИВНОГО ТА ЕКСПРЕСИВНОГО МОВЛЕННЯ

Поглиблення імпресивного та експресивного словника

1. Навчання розуміння питань непрямих відмінків: *кого? чого? що? кому? чому? кого? що? ким? чим? на кому? на чому?*

2. Підвести до розуміння простих прийменників *під, над*.

3. Навчання розуміння дво- і триступневих інструкцій.

4. Збагачення та активізація словника іменниками, дієсловами, прикметниками, прислівниками за тематичними блоками (лексичними темами).

5. Навчання розуміння узагальнювального значення слів і формування узагальнювальних понять за тематичними блоками (лексичними темами).

6. Збагачення словника іменниками на позначення абстрактних понять (*турбота, радість, сум, гнів, чистота, порядок, ввічливість*), часу та простору (*ранок, день, вечір, ніч, далечінь, вирій*), взаємин між людьми (*любов, дружба, допомога, чемність, дбайливість*).

7. Активізація у словнику прикметників на позначення назв кольорів (*червоний, синій, жовтий, зелений, білий, чорний*), ознак, якостей, властивостей предметів (*великий, маленький, довгий, короткий, високий, низький, широкий, вузький, круглий, твердий, м'який, важкий, легкий, кислий, солодкий, смачний, теплий, холодний, гладкий, колючий, рідний, гарний, улюблений, добрий, гарний, поганий, чистий, брудний, старий, новий*), психічних властивостей, особливостей характеру (*лагідний, сумний, веселий, добрий, розумний*).

8. Збагачення словника прикметниками: якісними (*чорний, смачний, теплий, здоровий, добрий*), відносними (*дерев'яний, паперовий, пластмасовий, скляний, залізний, гумовий, березовий, дубовий, кленовий, ялиновий, вишневий, буряковий, овочевий*), присвійними (*мамин, татів, бабусин, дідусів*), а також прикметників вищого ступеня порівняння (*менший, більший, кращий, вищий, нижчий*).

9. Активізація у словнику дієслів на позначення самостійних дій дитини з предметами (*гратися, кататися, гойдатися, вдягатися, роздягатися, взуватися, роззуватися, вмиватися, витиратися*), спрямованих на людей або предмети (*доглядати, любити, допомагати, прибирати, чистити, сушити, прасувати, прати, вішати, складати, носити, вдягати, взувати*).

10. Активізація у словнику дієслів, утворених від звуконаслідувальних слів (*гавкати, нявчати, мукати, мекати, гелготати, кахкати, кувати, цвірінькати, скрекотати, каркати, тьохкати*).

11. Збагачення словника прислівниками на позначення місця (*тут, там, спереду, позаду, вгорі, внизу, далеко, близько, поруч, високо, низько, ліворуч, праворуч*), часу (*тепер, зараз, колись, давно, недавно, завжди, вчора, сьогодні, завтра*), стану природи (*холодно, тепло, хмарно, сонячно*), настрою людини (*весело, радісно, сумно*) і прислівниками вищого ступеня порівняння (*більше, менше, вище, нижче, ширше, довше, коротше*).

12. Нагромадження запасу синонімів (*іграшка – цяцька, забавка; дорога – шлях, стежка, путь; сильний – дужий, могутній, міцний*); антонімів (*великий – малий, товстий – тонкий, низький – високий, широкий – вузький, довгий – короткий, твердий – м'який, теплий – холодний, солодкий – кислий, чистий – брудний, гарний – поганий, старий – новий, веселий – сумний, вдягатися – роздягатися, взуватися – роззуватися, багато – мало*).

13. Навчання класифікації предметів, явищ за відповідними ознаками: (*одяг – зимовий, літній, святковий; взуття – літнє, зимове; птахи – перелітні, осілі, свійські*); добирання частин до цілого (*дерево – стовбур, коріння, листя, гілля; стілець – спинка, ніжки, сидіння; сукня – рукави, комір, кишені*).

14. Навчання правильного вживання займенників: особових (*я, ми, ти, ви, він, вона, вони*), присвійних (*мій, моя*), означальних (*такий самий, така сама, такі самі*).

15. Вправлення у правильному вживанні числівників: кількісних (*один, два, три, чотири, п'ять*), порядкових (*перший, другий, третій, четвертий, п'ятий*).

16. Розширення словника спільнокореновими словами (*сонце – сонечко, сонячний, сонячно; хмара – хмаринка, похмурий, хмарний, хмарно, хмариться; буряк – бурячок, буряковий*).

Формування та вдосконалення граматичної будови мовлення

1. Навчання вживання в мовленні іменників чоловічого та жіночого роду у формі однини і множини в називному відмінку (*груша – груші, кубик – кубики*). Вправляння у вживанні граматичної форми іменників, які змінюють місце наголосу під час зміни числа іменника (*дерево – дере́ва, квітка – кві́ткі*).

2. Навчання і закріплення вміння вживати в мовленні іменники чоловічого та жіночого роду однини у давальному відмінку (*татові, діду, діду-севі, брату, Романові, мамі, сестрі, бабусі, Тетяні, Дарині*) та місцевому відмінку з прийменниками *у (в), на* (*у столі, на столі*).

3. Вправляння у вживанні форми множини іменників чоловічого та жіночого роду в родовому відмінку (*м'ячів, сорочок, ляльок, чобіт*); в орудному відмінку з прийменником *з* (*з помідорами, з овочами, з кубиками*).

4. Вправляння у вживанні родового відмінка іменників, що мають лише форму множини (*штанів, трусів, меблів*).

5. Вправляння у вживанні іменників у кличному відмінку (*Романе, Артеме, Оксано, Марійко, мамо, матусенько, бабусю*).

6. Навчання узгодження прикметників з іменниками в роді, числі, відмінку (*зелений огірок, зелені огірки, зеленого огірка, зелених огірків; червоний м'яч, червоні м'ячі, червоним м'ячем, червоних м'ячів*).

7. Навчання утворення та використання в мовленні іменників зі зменшено-пестливими суфіксами (*машина – машинка, лялька – лялечка, огірок – огірочок, рукавиця – рукавичка*).

8. Закріплення вживання у мовленні простих прийменників *на, в, у, з, під, над*.

9. Вправляння у вживанні присвійних займенників, узгодженні їх з іменниками в роді, числі (*моя іграшка, мій стілець, мої черевики*).

10. Вправляння в утворенні звуконаслідувальних слів (*ку-ку – кувати; кар-кар – каркати*).

11. Вправляння у вживанні особової форми дієслів однини та множини зі словом *бути* (*буду мити; будемо складати*).

12. Вправляння у правильному вживанні сполучень кількісних числівників *один, два, три, чотири, п'ять* з іменниками (*одна шапка, два огірки, три дивани, чотири машинки, п'ять кубиків*).

13. Вправляння у вживанні іменників у родовому відмінку множини зі словами *багато, мало* (*багато іграшок, мало овочів*).

ФОРМУВАННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНОЇ СИСТЕМИ МОВЛЕННЯ І НАВИЧОК ЗВУКОВОГО АНАЛІЗУ

Розвиток просодичного аспекту мовлення

1. Формування правильного мовленнєвого дихання, тривалого ротового видиху.
2. Формування навичок м'якого голосоведіння під час вимови окремих голосних звуків та сполучення 2–3 голосних звуків.
3. Виховання правильного помірною темпу мовлення (за наслідуванням педагога).
4. Розвиток сили, динаміки, модуляції, тембрового забарвлення голосу на матеріалі злиття голосних звуків і звуконаслідувань (промовляння з різною гучністю та висотою тону). Вправляння у зміні сили голосу (розмовляти голосно, тихо, пошепки).
5. Розвиток інтонаційної виразності, ритмічності мовлення на матеріалі звуконаслідувань, під час розповідання потішок, віршів, виконання рухливих вправ у супроводі тексту.

Розвиток артикуляційної моторики

1. Ознайомлення з будовою мовленнєвого апарату.
2. Розвиток м'язів артикуляційного апарату, рухливості язика, губ, вміння втримувати нижню щелепу, язик, губи в певному положенні.

Формування правильної звуковимови (під час індивідуальної корекційної роботи)

1. Уточнення вимови голосних звуків і приголосних раннього онтогенезу [п], [б], [м], [н], [т], [д], [в], [ф], [к], [г], [х] та їхніх м'яких і пом'якшених варіантів у словах і реченнях, звуконаслідуваннях, невеликих потішках, чистомовках, віршах та під час ігрової діяльності.
2. Розвиток моторики артикуляційного апарату за допомогою загальної та спеціальної артикуляційної гімнастики з метою його підготовки до формування свистячих звуків.

Формування складової структури слова

1. Формування вміння розрізняти на слух довгі та короткі слова (*дуб – холодильник, дах – велосипед, мед – ведмедик*).

2. Формування вміння відтворювати ритмічний малюнок слова (відплескування, відстукування, відтупування, крокування разом із логопедом і шляхом повторення за логопедом).

3. Навчання правильно вимовляти і ділити на склади двоскладові слова з відкритими та закритими складами (*но-га, во-да, ко-ник, та-нок, бан-ка, баб-ка*), трискладових слів із відкритими складами (*ба-на-ни, ди-ти-на*).

4. Вправлення у відтворенні ряду відкритих складів із приголосними звуками раннього онтогенезу і різними голосними звуками (*па-му, ти-ко, ка-ну-те* тощо).

Розвиток фонетико-фонематичних уявлень, навичок звукового аналізу та синтезу (під час фронтальної корекційної роботи)

1. Уточнення артикуляції та вимови голосних звуків і приголосних раннього онтогенезу [п], [б] та їхніх пом'якшених варіантів у словах, реченнях і чистомовках, віршах та під час ігрової діяльності. Формування вміння диференціювати звуки [и] – [і], [п] – [б].

2. Формування вміння виділяти голосний звук серед інших звуків.

3. Формування навичок аналізу та синтезу злиття голосних звуків [а у], [у а], [о і], [и е] тощо; виділення голосних звуків [а], [у], [о], [і], [е] на початку слова.

4. Ознайомлення з поняттям “звук”, введення поняття “голосний звук”.

Розвиток слухового сприймання

1. Подальший розвиток слухової уваги під час сприймання звучання іграшок, що звучать тихо і гучно, тихої та гучної музики, високих та низьких звуків, тихого, гучного і шепітного мовлення.

2. Розвиток слухо-мовленнєвої уваги та пам'яті під час сприймання дво- і триступеневих інструкцій.

3. Навчання розуміти близькі за звуковим складом, але різні за значенням слова (*білка – гілка, купує – купують, купає – купує*).

ФОРМУВАННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

1. Формування вміння вслухатись у звернене мовлення, розуміти його зміст.

2. Розвиток діалогічного мовлення. Стимулювання мовленнєвих реакцій (своєчасна й адекватна відповідь на запитання дорослих). Заохочен-

ня до супроводу власних дій мовленням у формі відповідей на запитання. (– *Що ти робиш? – Я мию руки.*)

3. Формування вміння відповідати на запитання реченнями із 2–3 слів. (– *Хто це? – Це шпак. – Що ти бачиш? – Я бачу дерево. – Де іграшка? – Іграшка у шафі.*)

4. Навчання складання простих речень із 2–3 слів за моделями: іменник у називному відмінку + узгоджене дієслово + прямий додаток, коли форма знахідного та називного відмінків іменника збігаються (*Хлопчик п'є молоко*); іменник у називному відмінку + узгоджене дієслово + прямий додаток, коли форма знахідного відмінка має закінчення *-а, -у* (*Хлопчик годує котика. Мама купила шубу*); іменник у називному відмінку + узгоджене дієслово + два залежні від дієслова іменники у знахідному і давальному відмінках однини (*Хлопчик дарує мамі квіти*) за демонструванням дій і за картинкою через домовляння, повторення, відповіді на запитання.

5. Формування вміння ставити запитання за картинкою, демонструванням дії (*Хто це? Що він (вона) робить?*) і відповідати на них.

6. Навчання повторювати за дорослим розповіді-описи, загадки-описи із 2–3 простих непоширених речень про овочі, фрукти, іграшки, дерева, птахів, предмети одягу, взуття. (*Це пташка. Вона маленька. Пташка летить.*)

7. залучення дітей до переказування добре знайомих літературних творів за допомогою навідних запитань, підказування окремих слів, словосполучень і фраз.

ПІЗНАВАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Формування та вдосконалення сенсорних еталонів

1. Удосконалення чуттєвого досвіду дітей, навичок обстеження предметів, об'єктів за допомогою всіх видів сприймання (зору, слуху, смаку, нюху, дотику).

2. Подальше засвоєння сенсорних еталонів (колір, форма, розмір). Удосконалення зорового сприймання, уміння порівнювати і розрізняти предмети за розміром (*великий – маленький, високий – низький, широкий – вузький, довгий – короткий, товстий – тонкий*), формою (*круглий, квадратний, трикутний*), кольором (*червоний, жовтий, зелений, синій, чорний, білий*).

3. Розвиток уміння впізнавати і розрізняти немовленнєві звуки (звуки музичних іграшок, побутових предметів, а також предметів довкілля), контрастне звучання кількох іграшок.

Формування та вдосконалення тактильно-кінестетичних відчуттів

1. Закріплення вміння впізнавати та розрізняти предмети на дотик (*м'який – твердий, важкий – легкий, холодний – теплий, гладкий – колючий*).

2. Закріплення вміння впізнавати предмети на дотик за певними ознаками (форма, властивості поверхні), співвідносити їх із картинками та словесним позначенням.

Розвиток зорово-мовленнєвої та слухо-мовленнєвої уваги та пам'яті

1. Подальший розвиток зорово-мовленнєвої уваги та пам'яті під час роботи з рядом предметних картинок і розрізними картинками (2–4 частини з горизонтальними, вертикальними і діагональними розрізами), кубиками, простими пазлами.

2. Розвиток наочно-дієвого та наочно-образного мислення під час групування і класифікації добре знайомих предметів (іграшки, овочі, фрукти, одяг, взуття, тварини, дерева, квіти, комахи, птахи).

3. Вправляння у запам'ятовуванні ряду із двох-трьох слів.

РОЗВИТОК ЗАГАЛЬНОРУХОВИХ ФУНКЦІЙ І ДРІБНОЇ МОТОРИКИ

1. Удосконалення координації рухів на основі загальнорозвивальних вправ із мовленнєвим супроводом і без нього, сприяння підвищенню моторної активності.

2. Удосконалення дрібної моторики пальців рук під час пальчикової гімнастики, в іграх і вправах з лічильними паличками, намистом, пірамідками, розрізними малюнками, кубиками, шнурівками, мозаїкою, джгутіками. Подальше навчання побудови простих конструкцій за зразком і “алгоритмом” з допомогою педагога та самостійно.

3. Подальше навчання розфарбовування круглих, квадратних, трикутних форм (яблуко, годинник, хустина, килимок, дах), малювання вертикальних, горизонтальних і діагональних ліній на близькій відстані одна від одної (парканчик, драбинка, дощик).

II період (грудень, січень, лютий)

РОЗШИРЕННЯ ІМПРЕСИВНОГО ТА ЕКСПРЕСИВНОГО СЛОВНИКА

1. Продовження навчання розуміти питання непрямих відмінків: *кого? чого? що? кому? чому? ким? чим? на кому? на чому?*

2. Навчання розуміння простих прикметників *по, біля, за, перед*.

3. Удосконалення розуміння багатоступеневих інструкцій.

4. Навчання розуміння узагальнювального значення слів за тематичними блоками (лексичними темами).

5. Збагачення та активізація словника іменниками, дієсловами, прикметниками, прислівниками за тематичними блоками (лексичними темами).

6. Формування узагальнювальних понять за тематичними блоками (лексичними темами).

7. Закріплення в активному словнику іменників, що позначають абстрактні поняття (*турбота, радість, доброта, образа, сум, гнів, чистота, порядок, ввічливість*), часу та простору (*ранок, день, вечір, ніч, світанок, сутінки, далечінь, вирій*), взаємин між людьми (*любов, дружба, повага, допомога, чемність, дбайливість*).

8. Збагачення словника іменниками, що називають осіб за характерною ознакою (*боязуз, щебетун, хитрун*).

9. Збагачення словника іменниками, які мають лише форму однини (*молоко, сіль, борошно, цукор, посуд*) або множини (*сани, ковзани, меблі, гроші*), а також складними іменниками зі з'єднувальними голосними (*снігОпад, снігОвій, листОноша, самОскид, парОплав*).

10. Активізація у словнику прикметників на позначення назв кольорів (*червоний, синій, жовтий, зелений, білий, чорний, голубий, рожевий*), ознак, якостей, властивостей предметів (*великий, маленький, довгий, короткий, високий, низький, широкий, вузький, товстий, тонкий, тихий, гучний, круглий, квадратний, трикутний, твердий, м'який, важкий, легкий, кислий, солодкий, солоний, гіркий, смачний, теплий, холодний, гарячий, гладкий, колючий, рідний, улюблений, гарний, поганий, чистий, брудний, старий, новий*), психічних властивостей, особливостей характеру (*лагідний, сумний, радісний, веселий, добрий, злий, хитрий, боязливий, боязкий, розумний*).

11. Збагачення словника якісними, відносними і присвійними прикметниками за тематичними блоками (лексичними темами).

12. Закріплення в активному словнику прикметників вищого ступеня порівняння (*менший, більший, вищий, нижчий, довший, коротший, ширший, вузьчий, тонший, кращий*).

13. Закріплення у словнику дієслів на позначення самостійних дій дитини з предметами та дій, спрямованих на людей або предмети.

14. Закріплення в активному словнику прислівників на позначення місця (*тут, там, попереду, позаду, внизу, вгорі, далеко, близько, поруч, високо, низько, ліворуч, праворуч*), часу (*тепер, зараз, колись, давно, недавно, завжди, вчора, сьогодні, завтра, зранку, вдень, ввечері, вночі*), стану природи (*холодно, тепло, морозно, ясно, слизько*), настрою людини (*весело, радісно, приємно*) і прислівниками вищого ступеня порівняння (*більше, менше, вище, нижче, ширше, довше, коротше, краще*).

15. Збагачення словника прислівниками на позначення способу дії (*тихо, гучно, смачно*).

16. Закріплення та збагачення синонімічних рядів (*кошик – корзина, козуб; радісний – веселий, втішний; сонячний – ясний; крига – лід, шерех*); антонімів (*товстий – тонкий, низький – високий, широкий – вузький, довгий – короткий, солодкий – кислий, чистий – брудний, гарний – поганий, старий – новий, веселий – сумний, добрий – злий, тихий – гучний, сонячний – похмурий, зняти – одягнути, зав'язати – розв'язати, покласти – прибрати*).

17. Навчання класифікації предметів, явищ за відповідними ознаками: (*одяг – зимовий, літній, святковий; птахи – перелітні, осілі, дикі, свійські; погода – осіння, тепла, дощова*); добирання частин до цілого (*чайник – кришка, ручка, носик; автомобіль – кабіна, кузов, колеса, двері, кермо; сніговик – голова, тулуб, ніс, шапка, руки*).

18. Закріплення правильного вживання займенників: особових (*я, ми, ти, ви, він, вона, вони*), присвійних (*мій, моя*), означальних (*такий самий, така сама, такі самі*). Вправляння у вживанні особового, присвійного та вказівного займенників середнього роду (*воно, моє, таке саме*).

19. Закріплення правильного вживання числівників: кількісних (*один, два, три, чотири, п'ять*), порядкових (*перший, другий, третій, четвертий, п'ятий*).

20. Вправляння у вживанні дієслів на позначення подібних дій (*миє – вмивається – пере, лежить – спить, біжить – іде – стрибає*).

21. Збагачення словника спільнокореновими словами (*сніг – сніжок, сніжинка, сніжка, сніговий, сніговик, Снігуронька; заєць – зайчиха, зайчечня, зайчисько, заячий; дерево – деревце, дерев'яний, деревина*).

22. Вправління в добиранні прикметників до іменників і навпаки, дієслів до іменників і навпаки (*сніг – білий, холодний, пухнастий; пухнастий – сніг, зайчик, шалик; зайчик – стрибає, бігає, втікає, гризе; гризе – зайчик, білка, миша*).

ФОРМУВАННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ГРАМАТИЧНОЇ БУДОВИ МОВЛЕННЯ

1. Навчання вживання в мовленні іменників чоловічого, жіночого і середнього роду у формі однини та множини в називному відмінку (*сніжинка – сніжинки, ялинка – ялинки, дятел – дятли, ведмідь – ведмеді, вікно – вікна, зайчєня – зайчєнята*). Вправління у вживанні граматичної форми іменників, що змінюють наголос під час зміни числа (*вóвк – вовкі, за́єць – зайці́, сні́гур – снігурі́*).

2. Навчання та закріплення вміння вживати в мовленні іменники чоловічого, жіночого і середнього роду однини у родовому, давальному, знахідному та орудному відмінках без прийменників (*зайця, зайцю, зайця, зайцем; ялинка, ялинки, ялинку, ялинкою; вікна, вікну, вікно, вікном*). Звернення уваги на слова, які зазнають фонетичних змін під час відмінювання (*день – дня, днем; ніч – ночі, ніччю; заєць – зайцю*).

3. Вправління у вживанні форми множини іменників чоловічого, жіночого та середнього роду в родовому відмінку (*сніжинок, прикрас, зайців, зайчєнят, вікон*); в орудному відмінку з прийменником з (*з варениками, з подарунками, з масками, з яблуками*).

4. Вправління у вживанні родового відмінка іменників, які мають тільки форму множини (*саней, без саней; ковзанів, без ковзанів*) або однини (*молока, з молока, без молока; гречки, з гречки, без гречки; борошна, з борошна, без борошна*).

5. Вправління у вживанні іменників у кличному відмінку (*Снігуронько, зайчику, вовче, Андрію, Павлику, Ганно*).

6. Вправління в узгодженні прикметників з іменниками в роді, числі, відмінку (*білий сніг, білого снігу, білим снігом; яскраві прикраси, яскравих прикрас, яскравими прикрасами*).

7. Продовження навчання утворення та використання у мовленні іменників зі зменшено-пестливими суфіксами (*зима – зимонька, сніг – сніжок, шуба – шубка*).

8. Вправлення у вживанні іменників у родовому відмінку множини із числівниками *багато, мало* (*багато іграшок, мало овочів*).

9. Вправлення в утворенні та вживанні присвійних прикметників (*вовчий, сорочий, воронячий, лисячий, заячий, синиччин*).

10. Вправлення у вживанні присвійних займенників, узгодженні їх з іменниками в роді, числі (*мій подарунок, моя прикраса, моє відро*).

11. Навчання утворення та вживання дієслів теперішнього часу III особи однини і множини (*іде – ідуть, сидить – сидять, співає – співають*).

12. Вправлення у вживанні особової форми дієслів однини та множини зі словом *бути* (*буду танцювати; будемо співати*).

13. Вправлення у зміненні форми дієслів III особи однини на I особу однини (*іде – іду; співає – співаю*), I особи однини теперішнього часу на I особу множини (*іду – ідемо; танцюю – танцюємо*).

14. Вправлення в утворенні дієслів I, III особи однини та множини теперішнього і минулого часу (*співаю – співав, співаємо – співали, співає – співав, співають – співали*).

15. Вправлення у правильному вживанні сполучень кількісних числівників *один, два, три, чотири, п'ять* з іменниками (*одна ялинка, дві іграшки, три ведмедики, чотири подарунки, п'ять вовків*).

16. Навчання узгоджувати числівники *один, одна, одне* з іменниками (*один автобус, одна машина, одне яблуко*).

17. Закріплення вживання у мовленні простих прийменників *на, в, у, з, під, над*. Навчання вживання в мовленні простих прийменників *по, біля, за, перед*.

ФОРМУВАННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНОЇ СИСТЕМИ МОВЛЕННЯ І НАВИЧОК ЗВУКОВОГО АНАЛІЗУ

Розвиток просодичного аспекту мовлення

1. Продовження формування правильного мовленнєвого дихання, тривалого ротового видиху.

2. Удосконалення навичок м'якого голосоведіння під час вимови окремих голосних звуків та сполучень двох-трьох голосних звуків, слів, які починаються голосними звуками.

3. Формування правильного помірною темпу мовлення (за наслідуванням педагога).

4. Розвиток сили, динаміки, модуляції, тембрового забарвлення голосу на матеріалі злиття голосних звуків і звуконаслідувань (вправлення у промовлянні з різною силою та висотою голосу).

5. Розвиток інтонаційної виразності, ритмічності мовлення на матеріалі звуконаслідувань, під час розповідання потішок, віршів, виконання рухливих вправ у супроводі тексту.

Розвиток артикуляційної моторики

Розвиток м'язів артикуляційного апарату, вдосконалення рухів артикуляційного апарату.

Формування правильної звуковимови (під час індивідуальної корекційної роботи)

1. Розвиток моторики артикуляційного апарату за допомогою загальної та спеціальної артикуляційної гімнастики, артикуляційного масажу (у разі потреби) з метою його підготовки до формування правильної вимови різних груп звуків.

2. Формування правильних артикуляційних укладів свистячих звуків [с], [с'], [з], [з'].

3. Автоматизація поставлених свистячих звуків на рівні складу, слова, словосполучення, речення (чистомовки, скоромовки), потішки.

4. Проведення диференціації свистячих звуків.

Формування складової структури слова

1. Закріплення вміння розрізняти на слух довгі та короткі слова (*сом – капуста, сани – сковорода, зуб – магазин, зима – електровоз*).

2. Удосконалення вміння відтворювати ритмічний малюнок слова (відплескування, відстукування, відтупування, крокування разом із логопедом і шляхом повторення за логопедом).

3. Навчання правильної вимови і поділу на склади (частини слова) трискладових слів із відкритими та закритими складами (*солома, самокат, автобус*).

4. Закріплення відтворення ряду відкритих складів із різними приголосними і голосними звуками (*са-ми, зу-то, за-ну-не* тощо). Навчання відтво-

рення ряду закритих складів із різними приголосними і голосними звуками (*ас-ам, ось-ать, оз-ок, азь-унь*), відкритих складів зі збігом приголосних (*тма-ски, стя-кві, зна-дво, дьмо-змі*).

Розвиток фонетико-фонематичних уявлень, навичок звукового аналізу та синтезу (під час фронтальної корекційної роботи)

1. Уточнення артикуляції та вимови приголосних звуків [м], [н], [н'], [т], [т'], [д], [д'], [ф], [в], [к], [г], [х]. Формування вміння диференціювати звуки за ознаками близькості акустичних властивостей: [м] – [н], [к] – [т], [к] – [г] – [х]; твердості – м'якості: [н] – [н'], [т] – [т'], [д] – [д']; глухості – дзвінкості: [т] – [д].

2. Продовження формування вміння виділяти голосний звук із ряду інших звуків. Формування вміння виділити приголосний звук із ряду інших звуків.

3. Формування вміння виділяти склад із певним приголосним звуком із ряду інших складів.

4. Закріплення навичок виділення голосних звуків [а], [у], [о], [і], [е] на початку слова. Формування вміння виділяти слово з початковим голосним звуком [а], [у], [о], [і], [е] з ряду інших слів.

5. Формування вміння добирати слова на поданий голосний звук (з опорою на наочність).

6. Формування вміння визначати у слові кінцевий приголосний звук, інтонаційно виділений голосом.

7. Закріплення навичок аналізу та синтезу злиття голосних звуків *ау, уа, оі, іе* тощо. Формування навичок аналізу та синтезу злиття голосних звуків [а у і], [е у а], [у а і], [а і е] тощо.

8. Формування навичок аналізу та синтезу оберненого складу із приголосними звуками раннього онтогенезу *ап, ом, едь, ух, ін*.

9. Закріплення понять “звук”, “голосний звук”.

Розвиток слухового сприймання

1. Подальший розвиток слухової уваги під час сприймання звучання іграшок, що звучать тихо і гучно, тихої та гучної музики, повільної та швидкої мелодії, високих і низьких звуків, тихого, гучного і шепітного мовлення.

2. Розвиток слухо-мовленнєвої уваги та пам'яті під час сприймання багатоступневих інструкцій.

3. Продовження роботи над розумінням близьких за звуковим складом, але різних за значенням слів, зокрема й з опозиційними звуками за ознаками твердості – м'якості, глухості – дзвінкості (*медаль – педаль, співає – співають, носить – косить, дим – дім, зуб – сун*).

4. Виховання свідомого ставлення до своєї звуковимови через розвиток точних координованих рухів артикуляційного апарату та слухового контролю.

ФОРМУВАННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

1. Розвиток уміння вслухатися у звернену мову, розуміти її зміст.

2. Розвиток діалогічного мовлення. Формування вміння ставити запитання, відповідати на них реченнями з кількох слів. Формування активної позиції дитини в діалозі, навчання вміння добирати першу фразу діалогу (вітання, подяка, вибачення, запитання, прохання, повідомлення).

3. Закріплення вміння будувати речення за демонструванням дій та за картинкою.

4. Вправлення у складанні простих речень із 4-х слів за моделями: іменник у називному відмінку + узгоджене дієслово + 2 залежні від дієслова іменники у знахідному й орудному відмінках однини (*Тато забиває цвях молотком*); іменник у називному відмінку + узгоджене дієслово + неозначена форма дієслова + один іменник у непрямому відмінку (*Володя іде збирати гриби*).

5. Вправлення у складанні речень із простими прийменниками *на, в, у, з, під, над, по, біля, за, перед*.

6. Формування вміння складати стверджувальні та заперечні речення. (*Я мию руки. – Я не мию руки. Таня поливає квіти. – Таня не поливає квіти.*)

7. Формування структури простого поширеного речення з однорідними означеннями (*Мама купила солодке червоне яблуко*), підметами (*Зайці, вовки, лисиці живуть у лісі*), присудками (*Сніг падає, летить, вкриває*), додатками (*Я катаю котика, ведмедика, зайчика*).

8. Удосконалення вміння повторювати за дорослим розповіді-описи, загадки-описи із 2–3 простих непоширених речень.

9. Формування вміння переказувати добре знайомі літературні твори з допомогою дорослого та з наочною опорою.

ПІЗНАВАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Формування та вдосконалення сенсорних еталонів

1. Удосконалення чуттєвого досвіду дітей, навичок обстеження предметів, об'єктів за допомогою всіх видів сприймання (зір, слух, смак, нюх, дотик).

2. Подальше засвоєння сенсорних еталонів (колір, форма, розмір). Удосконалення зорового сприймання, вміння порівнювати і розрізняти предмети за розміром (*великий – маленький, високий – низький, широкий – вузький, довгий – короткий, товстий – тонкий*), формою (*круглий, квадратний, трикутний*), кольором (*червоний, жовтий, зелений, синій, чорний, білий, голубий, рожевий*).

3. Удосконалення вміння впізнавати і розрізняти немовленнєві звуки (музичних іграшок, побутових предметів, предметів довкілля), визначати послідовність їхнього звучання.

Формування та вдосконалення тактильно-кінестетичних відчуттів

1. Закріплення вміння впізнавати та розрізняти предмети на дотик (*м'який – твердий, важкий – легкий, холодний – теплий, гладкий – колючий*).

2. Закріплення вміння впізнавати предмети на дотик за певними ознаками (форма, властивості поверхні) та співвідносити їх із картинками та словесним позначенням.

Розвиток зорово-мовленнєвої, слухо-мовленнєвої уваги і пам'яті

1. Подальший розвиток зорово-мовленнєвої уваги та пам'яті в роботі з рядом предметних картинок та розрізними картинками (2–4 частини з горизонтальними, вертикальними і діагональними розрізами), кубиками, простими пазлами.

2. Розвиток наочно-дієвого та наочно-образного мислення під час групування і класифікації добре знайомих предметів (посуд, меблі, одяг, взуття).

3. Вправління у запам'ятовуванні та відтворенні ряду з 3–4-х складів або слів, зокрема й з опозиційними звуками.

РОЗВИТОК ЗАГАЛЬНОРУХОВИХ ФУНКЦІЙ ТА ДРІБНОЇ МОТОРИКИ

1. Удосконалення координації рухів на основі загальнорозвивальних вправ із мовленнєвим супроводом і без нього, сприяння підвищенню моторної активності.

2. Удосконалення дрібної моторики пальців рук у пальчиковій гімнастиці, в іграх і вправах з лічильними паличками, намистом, пірамідками, розрізними малюнками, кубиками, шнурівками, мозаїкою, джгутиками. Подальше навчання побудови простих конструкцій за зразком і “алгоритмом” з допомогою педагога та самостійно.

3. Вправляння у розфарбовуванні круглих, квадратних, трикутних форм (кавун, серветка, прапорець), малювання вертикальних, горизонтальних і діагональних ліній близько одна від одної.

III період (березень, квітень, травень)

РОЗВИТОК ІМПРЕСИВНОГО ТА ЕКСПРЕСИВНОГО СЛОВНИКА

1. Вправлення в розумінні питань непрямих відмінків: *кого? чого? що? кому? чому? кого? ким? чим? на кому? на чому?*

2. Вправлення в розумінні простих прийменників *біля, через, до, від*.

3. Удосконалення розуміння багатоступеневих інструкцій.

4. Вправлення в розумінні узагальнювального значення слів за тематичними блоками (лексичними темами).

5. Збагачення та активізація словника іменниками, дієсловами, прикметниками, прислівниками за тематичними блоками (лексичними темами).

6. Формування узагальнювальних понять за тематичними блоками (лексичними темами).

7. Закріплення в активному словнику іменників на позначення абстрактних понять (*турбота, радість, доброта, образа, сум, гнів, чистота, порядок, ввічливість, сміливість*), часу та простору (*ранок, день, вечір, ніч, світанок, сутінки, далечінь, вирій*), взаємин між людьми (*любов, дружба, повага, допомога, чемність, дбайливість, подяка*).

8. Збагачення словника іменниками на позначення осіб за характерною ознакою (*співун, говорун, крутійко, хвалько, невмійко, стрибайко*).

9. Збагачення словника іменниками, які мають лише форму однини (*оже-ледь, вирій, сонце*) або множини (*ножиці, ваги, окуляри*), складними іменниками зі з'єднувальними голосними (*самОкат, землЕрійка, лежЕбока*).

10. Активізація у словнику прикметників на позначення назв кольорів (*червоний, синій, жовтий, зелений, білий, чорний, блакитний, рожевий*), ознак, якостей, властивостей предметів (*великий, маленький, довгий, короткий, високий, низький, широкий, вузький, товстий, тонкий, глибокий, мілкий, тихий, гучний, круглий, квадратний, трикутний, твердий, м'який, важкий, легкий, кислий, солодкий, солоний, гіркий, смачний, теплий, холодний, гарячий, гладкий, колючий, рідний, улюблений, гарний, поганий, сильний, слабкий, хворий, здоровий, чистий, брудний, старий, новий*), психічних властивостей, особливостей характеру (*лагідний, ніжний, сумний, радісний, веселий, добрий, злий, хитрий, сміливий, боязливий, боязкий, розумний*).

11. Збагачення словника якісними, відносними і присвійними прикметниками за тематичними блоками (лексичними темами).

12. Збагачення словника складними прикметниками зі з'єднувальними голосними (*пiшОхiдний, довгОвухий, темнОволосий, свiтлОокий*).

13. Закріплення в активному словнику прикметників вищого ступеня порівняння (*менший, більший, вищий, нижчий, довший, коротший, ширший, вузьчий, тонший, кращий, чистіший, брудніший, м'якший, твердіший, тепліший, холодніший*).

14. Закріплення у словнику дієслів на позначення самостійних дій дитини з предметами та дій, спрямованих на людей або предмети.

15. Закріплення в активному словнику прислівників на позначення місця (*тут, там, попереду, позаду, внизу, вгорі, далеко, близько, поруч, високо, низько, лiворуч, праворуч*), часу (*тепер, зараз, колись, давно, недавно, завжди, вчора, сьогодні, завтра, зранку, вдень, ввечері, вночі*), стану природи (*холодно, тепло, морозно, ясно, сонячно, хмарно, слизько*), настрою людини (*весело, радісно, приємно, сумно*) і прислівниками вищого ступеня порівняння (*більше, менше, вище, нижче, ширше, довші, коротше, краще, чистіше, брудніше, м'якше, твердіше, тепліше, холодніше*).

16. Збагачення словника прислівниками на позначення способу дії (*тихо, гучно, смачно, швидко, повільно*).

17. Закріплення і збагачення запасу синонімів (*дiм – хата – господа; гостинець – подарунок; собака – пес; птахи – птиця – птаство; вирiй – теплі краї; швидкий – прудкий; сильний – дужий; блакитний – голубий; жовтогарячий – оранжевий; бiгати – гасати – ганяти; лічити – рахувати; розцвітати – розквітати*); антонімів (*ледачий – працюючий, глибокий – мілкий, хворий – здоровий, швидко – повільно, голосно – тихо, плакати – сміятися, радіти – сумувати, принести – віднести, підняти – опустити*).

18. Навчання класифікації предметів, явищ за відповідними ознаками: (квіти – *кімнатні, лісові, садові*; дерева – *молоді, старі*); добирання частин до цілого (квітка – *стебло, листя, пелюстки*; будинок – *двері, стіни, вікна, дах*).

19. Закріплення правильного вживання займенників: особових (*я, ми, ти, ви, він, вона, вони*), присвійних (*мій, моя, моє, мої*), означальних (*такий самий, така сама, таке саме, такі самі*). Введення в активний словник присвійних займенників *твій, свій, наш*.

20. Закріплення правильного вживання числівників: кількісних (*один, два, три, чотири, п'ять*), порядкових (*перший, другий, третій, четвертий, п'ятий*).

21. Навчання вживання дієслів на позначення подібних дій (*варить – смажить – готує; пише – малює*).

22. Збагачення словника спільнокореневими словами (*квітка – квіточка, квітчастий, квітець, розквітати*; дощ – *дощик, дощовий, дощити*).

23. Вправляння в добиранні прикметників до іменників і навпаки, дієслів до іменників і навпаки (*сонце – кругле, жовте, тепле, гаряче, ясне, яскраве*; *теплій – день, вітер, чай, шалик, светр*; дощ – *іде, лє, крапає, пускається*; *іде – людина, дощ, тварина*).

ФОРМУВАННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ГРАМАТИЧНОЇ БУДОВИ МОВЛЕННЯ

1. Удосконалення навичок вживання в мовленні іменників у називному відмінку чоловічого, жіночого і середнього роду у формі однини та множини. Вправляння у вживанні граматичної форми іменників, які змінюють місце наголосу під час зміни числа (*дерево – дере́ва, трава́ – тра́ви, гра́к – гракі́, пальто́ – па́льта*).

2. Навчання та закріплення вміння вживати в мовленні іменники чоловічого, жіночого та середнього роду однини у родовому, давальному, знахідному й орудному відмінках. Звертання уваги на слова, що зазнають фонетичних змін (*річка – на рі́чці, книга – у кни́зі*).

3. Вправляння у вживанні форми множини іменників чоловічого, жіночого та середнього роду в родовому й орудному відмінках (*кущі́в, куща́ми, квіти́в, квіта́ми, з квіта́ми, дере́в, з дере́в, дере́вами*).

4. Вправляння у вживанні родового відмінка іменників, які мають лише форму множини (*дверей – без дверей*; *ножиць – без ножиць*) або однини (*грому – без грому*; *відлиги – без відлиги*; *сонця – без сонця*).

5. Вправляння у вживанні іменників однини, які часто вживають у множині (*крихти – крихта, волошки – волошка, брови – брова, вуса – вус, вафлі – вафля*).

6. Вправляння у правильному вживанні іменників у давальному та місцевому відмінках, де відбувається чергування приголосних (*сумка – у сумці*; *рука – на руці*; *зграйка – у зграйці*; *барліг – у барлозі*).

7. Вправляння у вживанні іменників у кличному відмінку.

8. Закріплення узгодження прикметників з іменниками в роді, числі, відмінку (*зелена трава, зеленої трави, зеленій траві, зелену траву, зеленою*

травою, на зеленій траві; перелітні птахи, перелітних птахів, перелітним птахам, перелітними птахами; зелений куц, зелена трава, зелене поле).

9. Продовження навчання утворення та вживання в мовленні іменників із зменшено-пестливими суфіксами (весна – *веснонька*, дерево – *деревце*, вітер – *вітерець*).

10. Вправлення у вживанні іменників у родовому відмінку множини (*телят, козенят, лисенят, ластів'ят, солов'ят, тополь, тюльпанів, бруньок*).

11. Ознайомлення з варіативністю наголосу при зміні числа іменників (пелюстка – *пелюстки, пелюсткі*; хустка – *хустки, хусткі*).

12. Вправлення в утворенні прикметників від іменників (дерево – *дерев'яний*, весна – *весняний*, камінь – *кам'яний*).

13. Вправлення в утворенні та вживанні присвійних прикметників (*шпачиний, солов'їний, пташиний, коров'ячий, мурашиний, бджолиний*).

14. Навчання вживання прикметників з часткою *не-* (*невеселий, неглибокий, невеликий, несмачний*).

15. Навчання утворення прислівників від прикметників (теплий – *тепло*, сонячний – *сонячно*, веселий – *весело*).

16. Вправлення у вживанні та відмінюванні присвійних займенників *мій, моя, моє, мої, наш, наша, наше, наші*, в узгодженні їх з іменниками в роді, числі (*моя квітка, моєї квітки, моїй квітці, мою квітку, моєю квіткою, на моїй квітці; наше свято, нашого свята, нашому святу, нашим святом, на нашому святі*).

17. Навчання утворення та вживання префіксованих дієслів (*іти – вийти, зайти, прийти; лити – вилити, залити, перелити, полити, розлити; стрибати – підстрибувати, перестрибувати*).

18. Вправлення у вживанні особової форми дієслів майбутнього часу однини та множини зі словом *бути* (*буду доглядати, будемо доглядати, будеш доглядати, будете доглядати, буде доглядати, будуть доглядати*).

19. Формування вміння утворювати форму дієслів I особи однини майбутнього часу (*гуляти – гулятиму, спати – спатиму*).

20. Вправлення у правильному вживанні сполучень кількісних числівників *один, два, три, чотири, п'ять* з іменниками (*одна квітка, дві квітки, п'ять квіток; один шпак, два шпаки, п'ять шпаків; одне дерево, два дерева, п'ять дерев*).

21. Закріплення навичок узгодження числівників *один, одна, одне* з іменниками (*один листок, одна береза, одне вікно*).

22. Формування вміння утворювати порядкові числівники *перший, другий, третій* та узгоджувати їх з іменниками в роді (*перша квітка, перший птах, перше дерево*).

23. Закріплення вживання в мовленні простих прийменників *на, в, у, з, під, над, по, за, перед*. Навчання вживання в мовленні простих прийменників *через, біля*.

24. Формування вміння стежити за правильним порядком слів у реченні, за їх правильним узгодженням.

ФОРМУВАННЯ І ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНОЇ СИСТЕМИ МОВЛЕННЯ ТА НАВИЧОК ЗВУКОВОГО АНАЛІЗУ

Розвиток просодичного аспекту мовлення

1. Продовження формування правильного мовленнєвого дихання, тривалого ротового видиху.

2. Удосконалення навичок м'якого голосоведіння.

3. Формування правильного помірною темпу мовлення.

4. Розвиток сили, динаміки, модуляції, тембрового забарвлення голосу, інтонаційної виразності, ритмічності мовлення.

Розвиток артикуляційної моторики

Розвиток м'язів артикуляційного апарату, вдосконалення рухів артикуляційного апарату.

Формування правильної звуковимови (під час індивідуальної корекційної роботи)

1. Розвиток моторики артикуляційного апарату за допомогою загальної та спеціальної артикуляційної гімнастики, артикуляційного масажу (якщо треба) з метою його підготовки до формування правильної вимови різних груп звуків.

2. Автоматизація звуків [с], [с'], [з], [з'] у зв'язному мовленні.

3. Формування правильних артикуляційних позицій свистячих звуків [дз], [дз'].

4. Автоматизація поставлених свистячих звуків на рівні складу, слова, словосполучення, речення, чистомовки, скоромовки, потішки.

5. Проведення диференціації свистячих звуків.

6. Підготовка артикуляційного апарату до формування правильної вимови шиплячих звуків.

Формування складової структури слова

1. Закріплення вміння розрізняти на слух довгі та короткі слова.
2. Удосконалення вміння відтворювати ритмічний малюнок слова.
3. Навчання правильної вимови і поділу на склади (частинки слова) трискладових слів із відкритими та закритими складами (*солома, самокат, автобус*), двоскладових слів зі збігом приголосних на початку, всередині та в кінці слова (*стіна, паста, вікно, дзвінок*).
4. Закріплення відтворення ряду відкритих складів із різними приголосними і голосними звуками (*дза-по, ко-дзи, ме-дзе-во* тощо), закритих складів із різними приголосними і голосними звуками (*дзи-ду-бе, едзь-ать*), відкритих складів із збігом приголосних (*тка-сма-два*).

Розвиток фонетико-фонематичних уявлень, навичок звукового аналізу та синтезу (під час фронтальної корекційної роботи)

1. Уточнення артикуляції та вимови приголосних звуків [й], [л'], [с], [с'], [з], [з']. Формування вміння диференціювати звуки за ознаками близькості акустичних властивостей [й] – [л']; твердості – м'якості [с] – [с'], [з] – [з']; глухості – дзвінкості [с] – [з], [с'] – [з'].
2. Продовження формування вміння виділяти голосний і приголосний звук із ряду інших звуків.
3. Удосконалення вміння виділяти склад із відповідним приголосним звуком із ряду інших складів.
4. Формування вміння виділяти слово з відповідним приголосним звуком із ряду інших слів.
5. Закріплення навичок виділення голосних звуків [а], [у], [о], [і], [е] на початку слова, слова з початковим голосним звуком [а], [у], [о], [і], [е] з ряду інших слів.
6. Закріплення вміння визначати у слові кінцевий приголосний звук, що інтонаційно виділений голосом.
7. Формування вміння виділяти у слові початковий приголосний звук у позиції перед приголосним (*склянка, книжка, сметана*).
8. Закріплення вміння добирати слова на заданий голосний звук (з опорою на наочність). Формування вміння добирати слова на заданий приголосний звук (з опорою на наочність).
9. Закріплення навичок аналізу і синтезу оберненого складу з приголосними звуками раннього онтогенезу та поставленими свистячими звуками (*ап, ом, едь, ух, ін*).

10. Формування вміння робити аналіз і синтез прямих складів (*му, ко, ту, бе, си* тощо).

11. Закріплення понять “звук”, “голосний звук”. Формування поняття “приголосний звук”.

Розвиток слухового сприймання

1. Подальший розвиток слухової уваги під час сприймання звучання іграшок, що звучать тихо і гучно, тихої та гучної музики, повільної та швидкої мелодії, високих і низьких звуків, тихого, гучного та шепітного мовлення.

2. Продовження роботи над розумінням близьких за звуковим складом, але різних за значенням слів, зокрема й з опозиційними звуками за ознаками твердості – м’якості, глухості – дзвінкості (*колосся – волосся, плід – пліт, хліб – хлів, халат – салат, сир – син, коса – коза*).

3. Виховання свідомого ставлення до своєї звуковимови через розвиток точних координованих рухів артикуляційного апарату та слухового контролю.

ФОРМУВАННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗВ’ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

1. Удосконалення діалогічного мовлення. Закріплення вміння відповідати на запитання реченнями з 2–3-х слів, підтримувати й розвивати активну позицію дитини в діалозі. Закріплення вміння добирати першу фразу діалогу (*вітання, подяка, вибачення, запитання, прохання, повідомлення*).

2. Формування вміння самостійно вступати в невимушену розмову з іншими дітьми, підтримувати запропоновану тему розмови, звертатись із запитаннями, відповідати на запитання інших дітей, брати участь у колективній бесіді.

3. Закріплення вміння будувати речення за демонструванням дій та за картинкою.

4. Закріплення вміння повторювати розповідь з 2–3-х простих непоширених і поширених речень.

5. Вправлення у складанні спільних із логопедом коротких розповідей-описів про квіти, птахів, диких та домашніх тварин, комах тощо.

6. Навчання складання оповідань з 3 речень про предмет або за картинкою: спочатку за предметною, а потім за сюжетною.
7. Переказувати тексти з 3–4-х простих речень з наочною опорою.
8. Помічати неточності в розповідях інших дітей.

ПІЗНАВАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Формування та вдосконалення сенсорних еталонів

1. Удосконалення чуттєвого досвіду дітей, навичок обстеження предметів, об'єктів за допомогою всіх видів сприймання (зір, слух, смак, нюх, дотик).
2. Подальше засвоєння сенсорних еталонів (колір, форма, розмір). Удосконалення зорового сприймання, вміння порівнювати і розрізняти предмети за розміром, формою, кольором (червоний, жовтий, зелений, синій, чорний, білий, голубий, рожевий, коричневий, сірий).
3. Закріплення вміння впізнавати і розрізняти немовленнєві звуки (звуки музичних іграшок, побутових предметів, предметів довкілля), визначати послідовність їх звучання.

Формування та вдосконалення тактильно-кінестетичних відчуттів

Закріплення вміння впізнавати та розрізняти предмети на дотик.

Розвиток зорово-мовленнєвої та слухо-мовленнєвої уваги та пам'яті

1. Подальший розвиток зорово-мовленнєвої уваги та пам'яті в роботі з рядом предметних картинок та розрізними картинками (4 частини з горизонтальними, вертикальними і діагональними розрізами), кубиками, простими пазлами.
2. Розвиток наочно-дієвого та наочно-образного мислення під час групування і класифікації добре знайомих предметів.
3. Вправляння у запам'ятовуванні та відтворенні ряду з трьох, чотирьох складів або слів, у тому числі й з опозиційними звуками.

РОЗВИТОК ЗАГАЛЬНОРУХОВИХ ФУНКЦІЙ І ДРІБНОЇ МОТОРИКИ

1. Удосконалення координації рухів на основі загальнорозвивальних вправ із мовленнєвим супроводом і без нього, сприяння підвищенню моторної активності.

2. Удосконалення дрібної моторики пальців рук у пальчиковій гімнастиці, в іграх і вправах з лічильними паличками, намистом, пірамідками, розрізними малюнками, кубиками, шнурівками, мозаїкою, джгутиками. Закріплення вміння будувати прості конструкції за зразком і “алгоритмом”.

3. Подальше навчання розфарбовування круглих, квадратних, трикутних форм, малювання вертикальних, горизонтальних та діагональних суцільних і пунктирних ліній на близькій відстані одна від одної.

СТАРШИЙ ДОШКІЛЬНИЙ ВІК

I період (*вересень, жовтень, листопад*)

РОЗШИРЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ

1. Збагачення та активізація словника іменниками, дієсловами, прикметниками, прислівниками за тематичними блоками (лексичними темами).

2. Навчання розуміння та вживання узагальнювальних слів (іграшки, овочі, фрукти, посуд) і формування родових, видових узагальнювальних понять (посуд – *чайний, столовий, кухонний*) за тематичними блоками (лексичними темами). Формування вміння добирати частини до цілого (дерево – *ствобур, гілки, листя, корінь*; пташка – *крила, голова, дзьоб, лапки, пір'я*).

3. Збагачення словника іменниками на позначення осіб за характерною ознакою (*співун, говорун, крутійко, хвалько, невмійко, стрибайко*).

4. Збагачення словника іменниками на позначення абстрактних понять (*радість, доброта, сум, журба, гнів, чистота, порядок, шанування, вітання, ввічливість, сміливість*), часу і простору (*ранок, день, вечір, ніч, світанок, сутінки, тиждень, місяць, рік, далечінь, вирій*), взаємин між людьми (*любов, дружба, допомога, повага, турбота, чемність, подяка, дбайливість, образа*).

5. Збагачення словника іменниками, які мають лише форму однини (*ожеледь, вирій, сонце*) або множини (*ніжмурки, ножиці, ваги*).

6. Збагачення словника складними іменниками, зокрема зі з'єднувальними голосними (*спортзал, дитсадок, самОкат, листОпад, парОплав, землЕрийка, лежЕбока*).

7. Активізація у словнику прикметників і прислівників на позначення зовнішності, психічних властивостей, особливостей характеру, манери поведінки людей, тварин, ознак, якостей, властивостей предметів (*гарний, охайний, злий, добрий, хитрий, сміливий, сором'язливий, твердий, сухий, м'який, холодно, боязко, зле*).

8. Збагачення словника відносними (*осінній, дощовий, мовленнєвий, скляний, дерев'яний*), якісними (*довгий, широкий, світлий*), присвійними (*бабусин, татів, лисичин, солов'їний*) прикметниками за тематичними блоками (лексичними темами).

9. Закріплення в активному словнику прикметників вищого та найвищого ступенів порівняння (*менший, найменший; більший, найбільший; чистіший, найчистіший*).

10. Збагачення словника складними прикметниками (*жовтогарячий, темно-зелений, чорно-білий, яблучно-виноградний, кисло-солодкий*).

11. Закріплення у мовленні дієслів, утворених від звуконаслідувальних слів (*мукати, рохкати, мекати, бекати, кукурікати, кувати, тьохкати*).

12. Закріплення у мовленні дієслів, що означають самостійні дії дитини (*грати, будувати, малювати, мити, їсти*), зворотних дієслів, що означають самостійні дії дитини з предметами (*гратися, митися, умиватися, одягатися, взуватися*).

13. Закріплення в активному словнику прислівників на позначення місця (*тут, попереду, внизу, далеко, поруч, високо, ліворуч, праворуч*), часу (*тепер, давно, завжди, ніколи, інколи, завтра, зранку, восени*), стану природи (*холодно, тепло, морозно, ясно, сонячно, хмарно, туманно, слизько*), настрою людини (*весело, радісно, приємно, сумно*), способу дії (*тихо, гучно, смачно, швидко, повільно*) і прислівниками вищого та найвищого ступенів порівняння (*більше – найбільше, довше – найдовше, тепліше – найтепліше*).

14. Закріплення та збагачення запасу синонімів (*дозрівати – достигати, розглядати – роздивлятися, діти – малята, картопля – бараболя, жовтогарячий – оранжевий, помаранчевий*); антонімів (*запитувати – відповідати, сісти – встати, білий – чорний, темний – світлий, балакун – мовчун, порядок – безладдя, радісно – сумно*).

15. Ознайомлення з багатозначними словами (*журавлиний ключ – ключ від дверей; пора (час) – пора року; ручка дитини – ручка для письма – ручка від дверей*).

16. Закріплення правильного вживання займенників: особових (*я, ми, ти, ви, він, вона, вони*), присвійних (*мій, моя, моє, мої, її, його, твій, свій, наш*), означальних (*такий самий, така сама, таке саме, такі самі*).

17. Закріплення правильного вживання кількісних і порядкових числівників.

18. Збагачення словника збірними числівниками (*двоє, троє, четверо, п'ятеро*).

19. Активізація у мовленні слів, у значенні яких багато спільного (*спати – дрімати, усміхатися – сміятися, дощ – злива, паркан – тин – мур, гардина – штора – завіса*).

20. Збагачення словника спільнокореновими словами (*осінь – осінній, восени; лимон – лимонний, лимончик, лимонад*).

21. Вправління в добиранні прикметників до іменників і навпаки, дієслів до іменників і навпаки (*небо – синє, похмуре, осіннє, хмарне, чисте,*

ясне; осінній – дощ, день, листочок, настрій; сонце – світить, сяє, гріє, усміхається; гріє – сонце, полум'я, шуба).

22. Звертання уваги на утворення слів приєднанням префіксів (наливає – поливає – виливає – заливає), суфіксів (вітер – вітерець – вітряк – вітрячок – вітряний).

23. Ознайомлення з поняттям “слово”, вправління в умінні оперувати ним.

ФОРМУВАННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ГРАМАТИЧНОЇ БУДОВИ МОВЛЕННЯ

1. Удосконалення навичок вживання в мовленні іменників чоловічого, жіночого та середнього роду у формі однини та множини в називному відмінку. Вправління у вживанні граматичної форми іменників, які змінюють наголос при зміні числа (кавун – кавуні, вікно – вікна, дощ – дощі).

2. Навчання та закріплення вміння використовувати в мовленні іменники чоловічого, жіночого та середнього роду у формі однини в непрямих відмінках із прийменниками і без них. Звернути увагу на слова, які зазнають фонетичних змін (стіл – на столі, банка – у банці, сік – соку).

3. Вправління у вживанні іменників чоловічого, жіночого та середнього роду у формі множини в родовому відмінку (лимонів, баклажанів, чобіт, шкарпеток, шуб, пальт, вікон).

4. Вправління у вживанні родового відмінка іменників, які мають лише форму множини (іменин, штанів, колготок, воріт, дверей, макаронів) або однини (меду, без меду).

5. Вправління у вживанні іменників однини, які часто вживають у множині (манжети – манжет, шнурівки – шнурівок, чоботи – чобіт, сходи – сходина, гальма – гальмо).

6. Вправління у вживанні іменників у кличному відмінку, узгодженні прикметників із кличною формою іменників (зайчику, любий зайчику; матусю, дорога матусю).

7. Закріплення вміння узгоджувати прикметники з іменниками в роді, числі, відмінку.

8. Формування навичок утворення та використання в мовленні іменників зі зменшено-пестливими суфіксами (дощ – дощик, квітка – квіточка, дерево – деревце, вітер – вітерець), іменників-назв дитинчат тварин і пта-

хів, спільнокорених із назвами дорослих (кішка – *кошеня*, вовк – *вовченя*, ведмідь – *ведмежа*).

9. Вправлення у вживанні невідмінюваних іменників (*лото, таксі, поні, ему*).

10. Навчання утворення іменників із суфіксом *-ин-* на позначення одного предмета (картопля – картоплина, морква – морквина, зерно – зернина).

11. Навчання утворення іменників зі зменшено-пестливими суфіксами *-инк-, -ц-, -ець, -ечк-* (*цибулинка, відерце, камінець, сонечко*).

12. Навчання утворення іменників-назв приміщень із суфіксом *-альн-* (спальня, роздягальня, вбиральня).

13. Навчання утворення іменників-назв посуду із суфіксом *-ниц-* (серветниця, хлібниця, цукорниця).

14. Формування вміння утворювати іменники-назви тварин жіночого роду від іменників чоловічого роду (вовк – *вовчиця*, їжак – *їжачиха*, гусак – *гуска*) і назв людей за фахом (вихователь – *вихователька*, лікар – *лікарка*, двірник – *двірничка*, куховар – *куховарка*).

15. Вправлення в утворенні іменників-назв істот за характерною ознакою із суфіксами *-ун-* (хитрун, мовчун, плаксун, вередун), *-лик-* (грайлик, помагайлик, побігайлик).

16. Вправлення у вживанні слів із варіативністю наголосу під час зміни числа іменників (пелюстка – *пелюстки, пелюсткі, хустка – хустки, хусткі).*

17. Вправлення в утворенні прикметників від іменників (осінь – *осінній*, клен – *кленовий*, іграшка – *іграшковий*, дружба – *дружній*, радість – *радісний*).

18. Вправлення в утворенні та вживанні присвійних прикметників, утворених від назв людей (батько – *батьків*, дідусь – *дідусів*, сестра – *сестрин*, Олег – *Олегів*, Марина – *Маринин*), відносних прикметників від назв тварин, птахів (*лисячий, коров'ячий, сорочий, воронячий, курячий*).

19. Вправлення в утворенні та вживанні прикметників зі зменшено-пестливими суфіксами *-еньк-, -есеньк-* (малий – *маленький, малесенький; теплий – тепленький, теплесенький*).

20. Вправлення у вживанні прикметників із часткою *не-* (*невеселий, неглибокий, невеликий, несмачний*).

21. Вправлення в утворенні прислівників від прикметників (холодний – *холодно, вітряний – вітряно, гарний – гарно*).

22. Вправлення у відмінюванні особових займенників I і III особи однини та множини з прийменником *у* (*я – у мене, ми – у нас, він – у нього, вона – у неї, вони – у них*).

23. Вправління у вживанні та відмінюванні присвійних займенників *мій, моя, моє, мої, твій, твоя, твоє, твої, свій, своя, своє, свої, наш, наша, наше, наші*; в узгодженні їх з іменниками в роді, числі.

24. Вправління в утворенні та вживанні префіксованих дієслів (іти – *вийти, ввійти, зайти, прийти, підійти, перейти*; лити – *вилити, залити, перелити, полити, розлити, відлити, недолити*).

25. Вправління в утворенні дієслів доконаного та недоконаного виду (лити – *налити*, сипати – *насити*, садити – *посадити*, рвати – *зірвати*, читати – *прочитати*).

26. Вправління у вживанні особової форми дієслів майбутнього часу однини та множини (малювати – *буду малювати, малюватиму; буде малювати, малюватиме; будемо малювати, малюватимемо; будеш малювати, малюватимеш*).

27. Вправління у правильному вживанні сполучень кількісних і порядкових числівників *один – десять, перший – десятий* з іменниками (*одна машинка, дві квітки, п'ять кубиків; перший день, третій олівець, десятий стілець*).

28. Вправління в узгодженні числівників *один, одна, одне* з іменниками (*один листок, одна береза, одне вікно*).

29. Вправління в узгодженні кількісних числівників і прикметників з іменниками (*один великий м'яч, дві гарні ляльки, п'ять маленьких стільчиків*).

30. Закріплення вживання в мовленні простих прийменників *на, в, у, з, під, над, по, біля, за, перед, через, коло*.

31. Вправління у складанні простих поширених речень із другорядними членами (додатки, означення).

32. Вправління у складанні простих поширених речень із прийменниками *на, в, у, з, під, над, по, біля, за, перед, через, біля*.

33. Вправління у складанні речень без прийменників за опорними словами, поданими в початковій формі. (*Марійка, поливати, квіти. – Марійка поливає квіти.*)

34. Вправління у складанні та вживанні складносурядних речень зі сполучниками *і, а*.

35. Вправління у складанні складнопідрядних речень зі значенням причини (сполучники *тому що, бо*), мети (сполучник *щоб*), порівняння (сполучники *як, ніби*).

36. Формування вміння стежити за правильним порядком слів у реченні, за їх правильним узгодженням.

37. Формування загального уявлення про речення (складаються зі слів, бувають довгі й короткі, слова у реченні йдуть одне за одним). Ознайомлення з поняттям “речення”.

ФОРМУВАННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНОЇ СИСТЕМИ МОВЛЕННЯ І НАВИЧОК ЗВУКОВОГО АНАЛІЗУ

Розвиток просодичного аспекту мовлення

1. Формування правильного мовленнєвого дихання, тривалого ротового видиху.
2. Виховання правильного помірною темпу мовлення.
3. Розвиток сили, динаміки, модуляції, тембрового забарвлення голосу, ритмічності мовлення.
4. Розвиток інтонаційної виразності мовлення, формування вміння розрізняти розповідну, питальну, окличну інтонацію та відтворювати її.

Розвиток артикуляційної моторики

Розвиток м'язів артикуляційного апарату через виконання статичних і динамічних артикуляційних вправ.

Формування правильної звуковимови (під час індивідуальної корекційної роботи)

1. Формування правильної вимови задньоязикових звуків [к], [г], [ґ], [х], диференціація їх за ознаками глухості – дзвінкості та акустичними властивостями (у разі потреби).
2. Автоматизація поставлених задньоязикових звуків на рівні складу, слова, словосполучення, речення, зв'язного мовлення.
3. Формування правильної вимови звуків [с], [с'], [з], [з'], [дз], [дз'], [ц], [ц'], їхня диференціація за артикуляцією, ознаками твердості – м'якості, глухості – дзвінкості та акустичними властивостями.
4. Формування правильної вимови звуків [ш], [ж], [дж], [ч], звукосполучення [шч], диференціація їх за артикуляцією, ознаками глухості – дзвінкості та акустичними властивостями (у разі наявності у дитини правильної вимови групи свистячих звуків).

5. Автоматизація поставлених свистячих (або шиплячих) звуків на рівні складу, слова, словосполучення, речення, зв'язного мовлення.

6. Підготовка артикуляційного апарату до формування правильної вимови шиплячих і сонорних звуків.

Формування складової структури слова

1. Закріплення вміння розрізняти на слух довгі та короткі слова.

2. Удосконалення вміння відтворювати ритмічний малюнок слова.

3. Ознайомлення з поняттям “склад”, вчитися оперувати ним.

4. Навчання правильно вимовляти і ділити на склади дво-, трискладові слова з відкритими та закритими складами (*вода, небо, вікно, банан, комаха, година, будинок*).

5. Закріплення вміння відтворювати ряд з 2–3 відкритих і закритих складів з різними голосними та приголосними звуками, які правильно вимовляються.

6. Навчання відтворення ряду з 2–3 слів.

Розвиток фонетико-фонематичних уявлень, навичок звукового аналізу та синтезу (під час фронтальної корекційної роботи)

1. Закріплення правильної артикуляції та вимови голосних і приголосних звуків раннього онтогенезу [п], [б], [м], [н], [т], [д], [ф], [в], [к] та їхніх м'яких і пом'якшених варіантів, диференціація їх за ознаками близькості акустичних властивостей [м] – [н], [к] – [т]; твердості – м'якості [н] – [н'], [т] – [т'], [д] – [д']; глухості – дзвінкості [п] – [б], [т] – [д], [т'] – [д'].

2. Звернення уваги на подовжену вимову м'яких приголосних звуків [н':], [т':], [д':] (*уміння, оповідання, знання, ходіння, заняття, життя, приладдя, знаряддя*).

3. Формування вміння виділяти голосний і приголосний звук із ряду інших звуків.

4. Формування вміння виділяти склад із певним приголосним звуком із ряду інших складів.

5. Формування вміння виділяти слово з певним приголосним звуком із ряду інших слів.

6. Формування вміння визначати у слові початковий голосний, кінцевий та початковий приголосний звуки, голосний звук, що утворює склад, із положення після приголосного в односкладових словах типу *мак, кит, дуб*, інтонаційно виділені голосом.

7. Вправлення у визначенні наявності звуку у слові.
8. Формування вміння добирати слова на заданий голосний і приголосний звуки (з опорою на наочність).
9. Формування навичок звукового аналізу та синтезу на матеріалі звуків, які правильно вимовляють, у такій послідовності:
 - злиття двох, трьох голосних звуків;
 - обернений склад типу *ам, ух*;
 - прямий склад типу *ка, ні, ту*;
 - слово типу *мак, дуб, дах, мед, кит, день, око*.
10. Формування понять “звук”, “голосний звук”, “приголосний звук”, введення понять “твердий приголосний звук”, “м’який приголосний звук”, “дзвінкий приголосний звук”, “глухий приголосний звук”.

Розвиток слухового сприймання

1. Формування слухової уваги через сприймання звучання іграшок, що звучать тихо й гучно; тихої та гучної музики; повільної та швидкої мелодії; високих та низьких звуків; тихого, гучного і шепітного мовлення.
2. Вправлення у розумінні близьких за звуковим складом, але різних за значенням слів, зокрема й з опозиційними звуками за ознаками твердості – м’якості, глухості – дзвінкості (*дах – птах, тісто – тісно, дим – дім, біг – бік – бик, Валя – Галя, Люда – Люба, Коля – Оля, Ганя – Таня – Тоня*).
3. Виховання свідомого ставлення до своєї звуковимови через розвиток точних координованих рухів артикуляційного апарату та слухового контролю. Формування навичок самокорекції мовлення.

ФОРМУВАННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗВ’ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

1. Виховання активної довільної уваги до мовлення, вдосконалення вміння вслуховуватися до зверненого мовлення, розуміти зміст і помічати помилки у власному мовленні та у мовленні іншої особи.
2. Удосконалення діалогічного мовлення. Закріплення вміння ставити запитання, відповідати на запитання реченнями з 2–4 слів. Формування активної позиції дитини в діалозі. Закріплення вміння добирати першу фразу діалогу (вітання, подяка, вибачення, запитання, прохання, повідомлення), вислуховувати співрозмовника до кінця.

3. Формування вміння будувати речення з 2–4 слів за демонструванням дій та за картинкою.

4. Закріплення вміння повторювати розповідь із 3–4 простих непоширених і поширених речень.

5. Формування вміння переказувати добре знайомі казки та невеликі тексти з 4–5 речень за допомогою навідних запитань; за планом (з наочною опорою).

6. Формування вміння складати прості речення за сюжетною картиною за допомогою навідних запитань.

7. Навчання складати спільно з логопедом розповіді-описи та загадки-описи про предмети та об'єкти за зразком, запропонованим планом згідно з тематичними блоками (лексичними темами).

8. Залучення до складання сюжетних розповідей за змістом серії сюжетних картинок, добре знайомих дидактичних картин за зразком і планом, з допомогою педагога.

9. Розвиток пояснювального мовлення, спонукання дітей до міркування.

10. Сприяння заучуванню потішок, скоромовок, чистомовок, невеликих віршів з урахуванням мовленнєвого порушення.

ПІЗНАВАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Формування та вдосконалення сенсорних еталонів

1. Удосконалення чуттєвого досвіду дітей, навичок обстеження предметів, об'єктів за допомогою всіх видів сприймання (зір, слух, смак, нюх, дотик).

2. Подальше засвоєння сенсорних еталонів (колір, форма, розмір). Ознайомлення з геометричними фігурами (квадрат, круг, трикутник, прямокутник, овал). Розрізнення кольорів за насиченістю, називання їх відтінків.

3. Удосконалення зорового сприймання, вміння порівнювати, розрізняти та групувати предмети за розміром, формою, кольором.

4. Закріплення вміння впізнавати і розрізняти немовленнєві звуки (звуки музичних іграшок, побутових предметів, а також предметів довкілля), визначати послідовність їх звучання.

5. Розвиток окоміру на матеріалі спеціальних ігор і вправ.

Формування та вдосконалення тактильно-кінестетичних відчуттів

Закріплення вміння впізнавати та розрізняти предмети на дотик.

Розвиток зорово-мовленнєвої та слухо-мовленнєвої уваги та пам'яті

1. Подальший розвиток зорово-мовленнєвої уваги та пам'яті в роботі з рядом предметних картинок та з розрізними картинками (4–6 частин з горизонтальними, вертикальними і діагональними розрізами), кубиками, простими пазлами, парами сюжетних картинок.

2. Розвиток наочно-дієвого та наочно-образного мислення під час групування і класифікації добре знайомих предметів за однією або кількома ознаками (колір, форма, розмір, матеріал, призначення).

3. Вправлення у запам'ятовуванні та відтворенні ряду з 2–3-х складів або слів, зокрема й з опозиційними звуками.

РОЗВИТОК ЗАГАЛЬНОРУХОВИХ ФУНКЦІЙ ТА ДРІБНОЇ МОТОРИКИ

1. Удосконалення координації рухів на основі загальнорозвивальних вправ із мовленнєвим супроводом і без нього, сприяння підвищенню моторної активності.

2. Удосконалення дрібної моторики пальців рук під час пальчикової гімнастики, в іграх і вправах з лічильними паличками, намистом, пірамідками, розрізними малюнками, кубиками, шнурівками, мозаїкою, джгутіками. Закріплення вміння будувати прості конструкції за зразком і “алгоритмом”.

3. Удосконалення навичок зафарбовування круглих, квадратних, трикутних, прямокутних, овальних форм, навчання малювати вертикальні, горизонтальні та діагональні суцільні та пунктирні лінії на близькій відстані одна від одної.

II період (грудень, січень, лютий)

РОЗШИРЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ

1. Збагачення та активізація словника іменниками, дієсловами, прикметниками, прислівниками за тематичними блоками (лексичними темами).

2. Удосконалення розуміння та вживання узагальнювального значення слів (житло, транспорт, пори року), формування родових і видових узагальнювальних понять (транспорт – *наземний, повітряний, пасажирський, спеціальний*) за тематичними блоками (лексичними темами). Закріплення вміння добирати частини до цілого (сорочка – *рукави, комір, кишені, гудзики*; машина – *колеса, дверцята, сидіння, кермо*).

3. Збагачення словника іменниками на позначення осіб за характерною ознакою, зокрема й із негативним відтінком (*хтокало, агакало, дрімайло, хитрунка, грайлик*).

4. Закріплення у словнику іменників на позначення абстрактних понять, часу та простору, взаємин між людьми.

5. Збагачення словника іменниками, які мають лише форму однини (*борошно, молоко, ожеледь*) або множини (*сани, ковзани, іменини, канікули, двері, ліки, солодоці, вершки, Суми, Карпати*).

6. Збагачення словника складними іменниками, зокрема й зі з'єднувальними голосними (*снігОпад, снігОвій, пилОсос, м'ясОрубка, універсам, універмаг, супермаркет, бал-маскарад, заєць-русак, мишка-шкряботушка*).

7. Активізація у словнику прикметників і прислівників на позначення зовнішності, психічних властивостей, особливостей характеру, рис поведінки людей, тварин, ознак, якостей, властивостей предметів (*гарний, працюовитий, ледачий, мужній, смішний, спритний, прудкий, вологий, м'який, смачний, кисло-солодкий, жовто-синій*).

8. Збагачення словника якісними, відносними і присвійними прикметниками за тематичними блоками (лексичними темами).

9. Закріплення в активному словнику прикметників вищого та найвищого ступенів порівняння (*смачний, смачніший, найсмачніший; охайний, охайніший, найохайніший*).

10. Збагачення словника складними прикметниками (*сніжно-білий, білосніжний, ясно-зелений, різноколірний, хлібобулочний, новорічний, довгоухий, довгохвостий, куцохвостий, клишоногий*).

11. Введення у словник прикметників з неповнотою ознаки (*зелений – зеленуватий; кислий – кислоуватий; великий – великуватий*).

12. Закріплення у мовленні дієслів, утворених від звуконаслідувальних слів (*цвірінкати, скрекотати, каркати, цінкати, рипіти*).

13. Закріплення у мовленні дієслів, що означають самостійні дії дитини (*танцювати, співати, дарувати, вбирати*), зворотних дієслів, що означають самостійні дії дитини з предметами (*кататися, ковзатися, розчісуватися*).

14. Закріплення в активному словнику прислівників на позначення місця, часу, стану природи, настрою людини, способу дії та прислівників вищого й найвищого ступенів порівняння.

15. Закріплення та збагачення запасу синонімів (*завірюха – сніговиця, хуртовина, віхола; сани – гринджоли; їжа – страва; гостинець – подарунок; чаклувати – чарувати; розглядати – роздивлятися; стрибати – плигати; куштувати – пробувати; смажити – жарити; тушити – тушкувати; різноколірний – різнокольоровий; плескати в долоні – аплодувати; забавки – розваги; сумний – ажурений, невеселий; швидкий – прудкий; сильний – дужий*); антонімів (*зима – літо; холод – спека; чепурний – неохайний; пошепки – вголос; кислий – солодкий*).

16. Подальше ознайомлення з багатозначними словами (*лютий (злий) – лютий (місяць); коса (дівоcha) – коса (знаряддя праці)*).

17. Вправлення у довільному використанні в мовленні синонімів, антонімів.

18. Закріплення правильного вживання особових, присвійних і означальних займенників.

19. Закріплення правильного вживання кількісних і порядкових числівників.

20. Збагачення словника збірними числівниками (*шестеро, семеро, восьмеро, дев'ятеро, десятеро*).

21. Активізація у мовленні слів, у значенні яких багато спільного (*махати – вертіти – крутити – метляти (хвостом); іти – падати – сипати – валити – порохити – мести (про сніг); віник – мітла – швабра; сарай – хлів; лапи – ноги; ніс – хобот – дзьоб*).

22. Збагачення словника спільнокореновими словами (*зима – зимонька – зимовий – зимувати; вантаж – вантажний – вантажівка – вантажити; повітря – повітряний – повітрячко*).

23. Вправлення в добиранні прикметників до іменників і навпаки, дієслів до іменників і навпаки (*свято – веселе, новорічне, зимове, велике; зи-*

мовий – *день, одяг, ліс*; Снігуронька – *співає, танцює, веселиться, дарує*; співає – *пташка, дівчинка, співак*).

24. Вправлення у вживанні слів, утворених суфіксальним і префіксальним способами (співати – *вистівувати – підспівувати*; сніг – *сніжок – сніжинка – сніжка*; малий – *маленький – малесенький*).

25. Закріплення вміння оперувати поняттям “слово”.

26. Ознайомлення з поняттям “наголос”, з роллю наголосу в утворенні значення слова.

ФОРМУВАННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ГРАМАТИЧНОЇ БУДОВИ МОВЛЕННЯ

1. Удосконалення навичок вживання в мовленні іменників чоловічого, жіночого і середнього роду у формі однини та множини в називному відмінку.

2. Закріплення вміння вживати в мовленні іменники чоловічого, жіночого та середнього роду у формі однини в непрямих відмінках із прийменниками і без них. Формувати вміння вживати у мовленні іменники чоловічого, жіночого та середнього роду у формі множини в непрямих відмінках із прийменниками і без них (*подарунки – подарунків, без подарунків, подарункам, про подарунки, з подарунками, на подарунках*).

3. Вправлення у вживанні родового відмінка іменників, які мають лише форму множини або однини; іменників однини, які часто вживаються у множині.

4. Вправлення у вживанні іменників у кличному відмінку, узгодженні прикметників із кличною формою іменників.

5. Продовження роботи з узгодження слів у реченні в роді, числі, відмінку за тематичними блоками (лексичними темами).

6. Закріплення навичок утворення та використання в мовленні іменників зі зменшено-пестливими суфіксами *-к-, -ик-, -ок-, -очок-, -ечк-, -чк-, -чик-, -еньк-, -оньк-, -инк-, -иц-, -ець-, -тк-, -атк-, -ятк-*, зокрема іменників-назв дитинчат тварин і птахів, спільнокоренових з назвами дорослих (*ніжка, столик, сніжок, синочок, книжечка, платтячко, стільчик, рученька, ялинонька, калинка, сестричка, баранчик, малятко, ведмежатко, вовчентко*).

7. Вправлення у вживанні невідміюваних іменників (*піаніно, шосе*).

8. Навчання утворення іменників із суфіксами *-ин-*, *-альн-*, *-ниц-*, *-иськ-*, *-ун-*, *-лик-* (кофтина, вітальня, цукерниця, чудовисько, полоскун, зустрічай-лик).

9. Формування вміння утворювати іменники-назви тварин жіночого роду від іменників чоловічого роду, при цьому звернути увагу на синонімічність утворення (*ведмедиця – ведмедиха, зайчиця – зайчиха) та назв людей за фахом (*кранівник – кранівниця, продавець – продавчиня).**

10. Вправлення у вживанні слів з варіативністю наголосу під час зміни числа іменників (*пісня – пісні – пісні; хата – хаті, хати).*

11. Вправлення в утворенні прикметників від іменників (*зима – зимо-вий; мороз – морозний, морозяний).*

12. Вправлення в утворенні та вживанні присвійних прикметників, утворених від назв людей, присвійних, відносних прикметників, утворених від назв тварин і птахів.

13. Вправлення в утворенні та вживанні прикметників зі зменшено-пестливими суфіксами *-еньк-*, *-ісіньк-*, *-есеньк-*.

14. Вправлення у вживанні прикметників з часткою *не-*, префіксом *за-* (*неширокий, замалий*).

15. Навчання утворення прикметників із суфіксом *-ат-* (*вусатий, бородатий, вухатий*).

16. Вправлення в утворенні прислівників від прикметників (*веселий – весело, радісний – радісно*).

17. Вправлення у відмінюванні особових займенників однини та множини з прийменниками *на, в, у, з, під, над, по, біля, за, перед, через, між*; присвійних займенників, в узгодженні їх з іменниками в роді, числі.

18. Вправлення в утворенні та вживанні дієслів із префіксами.

19. Ознайомлення з безособовими дієсловами на позначення явищ природи (*темніє, світає, морозить*).

20. Вправлення в утворенні дієслів доконаного та недоконаного виду.

21. Вправлення у вживанні особової форми дієслів майбутнього часу однини та множини (*святкувати – буду святкувати, святкуватиму; вітати – будемо вітати, вітатимемо*).

22. Ознайомлення з варіативними формами словосполучень дієслово + іменник у непрямому відмінку (*іти стежкою – іти по стежці, чекати маму – чекати на маму, перейти міст – перейти через міст*).

23. Вправляння у правильному вживанні сполучень кількісних, порядкових і збірних числівників *один – десять, перший – десятий, двоє – десятеро* з іменниками.

24. Вправляння в узгодженні кількісних, порядкових, збірних числівників і прикметників з іменниками (*один великий подарунок, другий червоний м'яч, двоє веселих зайченят*).

25. Ознайомлення з утворенням діеприкетників, діеприслівників минулого часу (*намальований, политий, одягнений, взувши, поснідавши*).

26. Закріплення вживання в мовленні простих прийменників *на, в, у, з, під, над, по, біля, за, перед, через, між, понад, з-під*.

27. Вправляння у складанні простих поширених речень із другорядними членами (додатки, означення, обставини).

28. Вправляння у складанні простих поширених речень із прийменниками *на, в, у, з, під, над, по, біля, за, перед, через, між, понад, з-під*.

29. Вправляння у складанні речень за опорними словами, поданими в початковій формі в різній послідовності, зокрема й із прийменниками. (*Марійка, квіти, поливати. – Марійка поливає квіти. Весело, діти, на, свято, танцювати. – Діти весело танцювали на святі.*)

30. Удосконалення навичок складання та поширення простих речень за допомогою додатків, означень. (*Мама купила яблука. – Мама купила яблука, груші, картоплю. У Даринки гумовий м'яч. – У Даринки круглий червоний гумовий м'яч.*)

31. Вправляння у складанні та вживанні складносурядних речень зі сполучниками *і, а*.

32. Вправляння у складанні складнопідрядних речень зі значенням причини (сполучники *тому що; бо; через те що*), мети (сполучники *щоб; для того щоб*), порівняння (сполучники *як, мов, нібито*).

33. Закріплення вміння стежити за правильним порядком слів у реченні, за їх узгодженням.

34. Закріплення загального уявлення про речення (складається зі слів, речення бувають довгі й короткі, слова у реченні йдуть одне за одним).

35. Закріплення поняття “речення”. Навчання складання графічних схем речень без прийменників.

ФОРМУВАННЯ І ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНОЇ СИСТЕМИ МОВЛЕННЯ ТА НАВИЧОК ЗВУКОВОГО АНАЛІЗУ

Розвиток просодичного аспекту мовлення

1. Удосконалення правильного мовленнєвого дихання, тривалого ротового видиху.
2. Формування правильного помірною темпу мовлення.
3. Розвиток сили, динаміки, модуляції, тембрового забарвлення голосу, ритмічності мовлення.
4. Розвиток інтонаційної виразності мовлення, вдосконалення вміння розрізняти розповідну, питальну, окличну інтонацію та відтворити її.

Розвиток артикуляційної моторики

Розвиток м'язів артикуляційного апарату через виконання статичних і динамічних артикуляційних вправ.

Формування правильної звуковимови (під час індивідуальної корекційної роботи)

1. Закріплення правильної вимови приголосних звуків [й], [с], [с'], [з], [з'], [дз], [дз'], [ш], [ж], диференціація їх за артикуляцією, ознаками твердості – м'якості, глухості – дзвінкості та акустичними властивостями (на фронтальних заняттях): [с'] – [с]; [з] – [с]; [з'] – [з], [с']; [дз] – [з]; [дз'] – [дз], [з']; [ш] – [с], [с']; [ж] – [ш], [з] – [з'].
2. Підготовка артикуляційного апарату до формування правильної вимови сонорних звуків. Формування правильної вимови звуків [ш], [ж], [дж], [ч], звукосполучення [шч], диференціація їх за артикуляцією, ознаками глухості – дзвінкості та акустичними властивостями; формування правильної вимови звуків [р], [р'] (або звуків [л], [л']), диференціація їх за артикуляцією, ознаками твердості – м'якості та акустичними властивостями.
3. Автоматизація поставлених шиплячих і сонорних звуків на рівні складу, слова, словосполучення, речення, зв'язного мовлення.

Формування складової структури слова

1. Удосконалення вміння розрізняти на слух довгі та короткі слова, відтворювати ритмічний малюнок слова.

2. Закріплення поняття “склад”, уміння оперувати ним.
3. Навчання правильної вимови та поділу на склади двоскладових слів із двома закритими складами (*каштан, кашкет, кактус, ковток, вокзал, капкан, півник*), трискладових комбінацій із відкритими та закритими складами, зокрема й зі збігом приголосних (*погода, дитина, магазин, бегемот, темнота, кімната*).
4. Закріплення вміння відтворювати ряд з 3–4 відкритих і закритих складів з різними голосними звуками та приголосними, які вимовляються правильно.
5. Закріплення вміння відтворювати ряд з 3–4 слів.

Розвиток фонетико-фонематичних уявлень, навичок звукового аналізу та синтезу (під час фронтальної корекційної роботи)

1. Закріплення правильної артикуляції та вимови приголосних звуків [г], [ґ], [х], [й], [л'], [с], [з], [дз], [ш], [ж] та їх м'яких і пом'якшених варіантів, їхня диференціація за ознаками близькості акустичних або артикуляційних властивостей [к] – [ґ], [г] – [ґ], [х] – [г], [й] – [л'], [ш] – [с], [ж] – [з]; твердості – м'якості [с] – [с'], [з] – [з'], [дз] – [дз']; глухості – дзвінкості [с] – [з], [с'] – [з'], [ш] – [ж].
2. Звернення уваги на подовжену вимову приголосних звуків [с'], [з'], [ш], [ж] (*колосся, волосся, узлісся, памороззю, затишшя, розкішшю, роздоріжжя, підніжжя, подружжя, Запоріжжя, подорожжю*).
3. Удосконалення вміння виділяти голосний і приголосний звук із ряду інших звуків, склад із певним приголосним або голосним із ряду інших складів, слово з певним звуком із ряду інших слів.
4. Формування вміння послідовно визначати звуки у слові. Формування уявлення про голосні звуки як такі, що утворюють склад.
5. Удосконалення вміння визначати наявність і місце (або відсутність) звука у слові.
6. Удосконалення вміння добирати слова на заданий голосний і приголосний звуки (з опорою на наочність і без неї).
7. Формування вміння чути римовані закінчення (у віршах), вправління у добірї рими до поданих слів.
8. Формування навичок звукового аналізу та синтезу на матеріалі звуків, які правильно вимовляються, в такій послідовності:
 - двоскладове слово типу *мама, сова, зима, шуба, жаба*;
 - двоскладове: *осінь, удав, окунь, павук, совок, жакет*;

- трискладове: *година, дитина, вагони*;
- двоскладове: *нитка, сітка, місто, сосна, дошка*;
- двоскладове: *кактус, каштан, пастух, вантаж*.

9. Закріплення понять: “звук”, “голосний звук”, “приголосний звук”, “твердий приголосний звук”, “м’який приголосний звук”, “дзвінкий приголосний звук”, “глухий приголосний звук”.

10. Вправлення у визначенні наголошеного складу в слові.

Розвиток слухового сприймання

1. Виховання слухової уваги через сприймання звучання іграшок, що звучать тихо і гучно; тихої та гучної музики; повільної та швидкої мелодії; високих і низьких звуків; тихого, гучного і шепітного мовлення.

1. Вправлення у розумінні близьких за звуковим складом, але різних за значенням слів, зокрема й з опозиційними звуками за ознаками твердості – м’якості, глухості – дзвінкості, акустичних властивостей (*зуб – сун, коса – коза, шапка – сапка, кашка – каска – казка, жити – шити, жаль – шаль, носив – косив, салат – халат, косити – котити*).

2. Виховання свідомого ставлення до своєї звуковимови через розвиток точних координованих рухів артикуляційного апарату та слухового контролю. Формування навичок самокорекції мовлення.

ФОРМУВАННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗВ’ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

1. Формування активної довільної уваги до мовлення, вдосконалення вміння прислухатися до зверненого мовлення, розуміти зміст і помічати помилки у власному мовленні та в мовленні іншої особи.

2. Удосконалення діалогічного мовлення. Закріплення вміння ставити запитання, відповідати на запитання реченнями з 2–4-х слів. Формування активної позиції дитини в діалозі. Закріплення вміння добирати першу фразу діалогу (вітання, подяка, вибачення, запитання, прохання, повідомлення), вислуховувати співрозмовника до кінця.

3. Формування вміння будувати речення з 3–5-ти слів за демонструванням дій і за картинкою.

4. Закріплення вміння повторювати розповідь з 4–6-ти простих непоширених і поширених речень.

5. Формування вміння переказувати добре знайомі казки та невеликі тексти з 5–7 речень за допомогою навідних запитань, за планом (з наочною опорою).

6. Формування вміння складати прості поширені речення за сюжетною картиною за допомогою навідних запитань і без них.

7. Удосконалення вміння складати спільно з логопедом розповіді-описи та загадки-описи про предмети й об'єкти за зразком, запропонованим планом згідно з тематичними блоками (лексичними темами).

8. Навчання складання сюжетних розповідей за змістом серії сюжетних картинок, за сюжетною картиною, опорною схемою за зразком і планом з допомогою педагога та без нього.

9. Розвиток пояснювального мовлення, спонукання дітей до міркування.

10. Заохочення до заучування потішок, скоромовок, лічилок, загадок, приказок, прислів'їв, чистомовок, невеликих віршів з урахуванням мовленнєвого порушення. Вправляння у розрізненні на слух скоромовок, загадок, лічилок, прислів'їв.

ПІЗНАВАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Формування та вдосконалення сенсорних еталонів

1. Удосконалення чуттєвого досвіду дітей, навичок обстеження предметів, об'єктів за допомогою всіх видів сприймання (зір, слух, смак, нюх, дотик).

2. Подальше засвоєння сенсорних еталонів (колір, форма, розмір). Розрізнення кольорів за насиченістю, називання їх відтінків. Співвіднесення форми предметів із геометричними фігурами. Визначення форми предметів (квадратний, круглий, трикутний, прямокутний, овальний) та кольору. Підведення до розуміння того, що колір може передавати настрій.

3. Удосконалення зорового сприймання, вміння порівнювати, розрізняти та групувати предмети за розміром, формою і кольором.

4. Закріплення вміння впізнавати і розрізняти немовленнєві звуки (звуки музичних іграшок, побутових предметів, предметів довкілля), визначати послідовність їхнього звучання.

5. Розвиток окоміру на матеріалі спеціальних ігор і вправ.

Формування та вдосконалення тактильно-кінестетичних відчуттів

Закріплення вміння впізнавати та розрізняти предмети на дотик.

Розвиток зорово-мовленнєвої та слухо-мовленнєвої уваги та пам'яті

1. Подальший розвиток зорово-мовленнєвої уваги та пам'яті в роботі з рядом предметних картинок із розрізними картинками (6–8 частин із горизонтальними, вертикальними і діагональними розрізами), кубиками, простими пазлами, парами сюжетних картинок.

2. Розвиток наочно-дієвого та наочно-образного мислення під час групування і класифікації добре знайомих предметів за однією або кількома ознаками (колір, форма, розмір, матеріал, призначення).

3. Вправлення у запам'ятовуванні та відтворенні ряду з 3–4-х складів або слів, зокрема й з опозиційними звуками.

РОЗВИТОК ЗАГАЛЬНОРУХОВИХ ФУНКЦІЙ І ДРІБНОЇ МОТОРИКИ

1. Удосконалення координації рухів на основі загальнорозвивальних вправ із мовленнєвим супроводом і без нього, сприяння підвищенню моторної активності.

2. Удосконалення дрібної моторики пальців рук під час пальчикової гімнастики, ігор і вправ з лічильними паличками, намистом, пірамідками, розрізними малюнками, кубиками, шнурівками, мозаїкою, джгутіками. Закріплення вміння будувати прості конструкції за зразком і “алгоритмом”.

3. Удосконалення навичок зафарбовування круглих, квадратних, трикутних, прямокутних, овальних форм, навчання малювання вертикальних, горизонтальних (прямих і хвилястих) та діагональних прямих суцільних і пунктирних ліній на близькій відстані одна від одної.

III період (березень, квітень, травень)

РОЗШИРЕННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ

1. Збагачення та активізація словника іменниками, дієсловами, прикметниками, прислівниками за тематичними блоками (лексичними темами).

2. Удосконалення розуміння та вживання узагальнювального значення слів (квіти, професії, комахи) і формування родових та видових узагальнювальних понять (квіти – *польові, лісові, лугові, садові, кімнатні*; весна – *рання, пізня*; дерева – *фруктові, дикорослі*) за тематичними блоками (лексичними темами). Закріплення вміння добирати частини до цілого (метелик – *крила, вусики, лапки, голова, тулуб*).

3. Збагачення словника іменниками на позначення осіб за характерною ознакою, зокрема й з негативним відтінком (*стрибайло, щебетун, плаксун, мовчун, вітрисько, чудовисько*).

4. Закріплення у словнику іменників на позначення абстрактних понять, часу і простору, взаємин між людьми.

5. Збагачення словника іменниками, які мають лише форму однини (*космос, спорт, природа, радість, сум*) або множини (*окуляр, граблі*).

6. Збагачення словника складними іменниками, зокрема й зі з'єднувальними голосними (*первОцвіт, мечОносець, звірОбій, чорнОгуз, підс-ніжник, Великдень, всюдихід, горицвіт, молокозавод, зоомагазин, зоопарк, космодром, Лисичка-Сестричка, Вовк-Панібрат*).

7. Активізація та закріплення в словнику прикметників і прислівників на позначення зовнішності, психічних властивостей, особливостей характеру, манери поведінки людей, тварин, ознак, якостей, властивостей предметів.

8. Збагачення словника якісними, відносними і присвійними прикметниками за тематичними блоками (лексичними темами).

9. Закріплення в активному словнику прикметників вищого і найвищого ступенів порівняння (*теплий, тепліший, найтепліший; яскравий, яскравіший, найяскравіший; далекий, дальший, найдальший*).

10. Збагачення словника складними прикметниками (*білОбокий, жовтОгрудий, довгОногий, довгОдзьобий, гострОзубий, темно-синій, блідо-рожевий*).

11. Закріплення у словнику прикметників з неповнотою ознаки якості (темний – *темнуватий*, теплий – *теплуватий*, солодкий – *солодкуватий*).

12. Закріплення у мовленні дієслів, утворених від звуконаслідувальних слів.

13. Закріплення у мовленні дієслів, що означають самостійні дії дитини з предметами та без них, у тому числі й зворотних (*святкувати, доглядати, зустрічати, копати, садити, дивитися, веселитися, піклуватися*).

14. Закріплення в активному словнику прислівників на позначення місця, часу, стану природи, настрою людини, способу дії та прислівників вищого й найвищого ступенів порівняння.

15. Ознайомлення з варіативністю наголосу окремих прислівників (*босОніж – босоніЖ, гАряче – гарячЕ, бАйдууже – байдУуже, шкОда – шкоДА, зАвжди – завждИ*).

16. Закріплення вживання запасу синонімів (*господар – хазяїн, магазин – крамниця, дім – будинок, трудолюбивий – працелюбний, піклуватися – турбуватися, блискотіти – яскріти, трудитися – працювати, рахувати – лічити, розцвітати – розквітати*); антонімів (*свято – будень, світло – темнота, весна – осінь, рідний – чужий, багатий – бідний, блідий – рум'яний, посваритися – помиритися, запалити – погасити, випередити – відстати*).

17. Подальше ознайомлення з багатозначними словами (*земля (грунт) – Земля (планета); ключ (пташиний) – ключ (від замка); півники (квіти) – півники (птахи); повертати (голову) – повертати (книгу)*).

18. Забезпечення довільного використання у мовленні синонімів, антонімів.

19. Закріплення правильного вживання особових, присвійних, означальних займенників.

20. Закріплення правильного вживання кількісних, порядкових і збірних числівників. Навчання вживання в мовленні числівника *пара* (*пара рюкавиць, пара чобіт*).

21. Активізація у мовленні слів, у значенні яких багато спільного (*писанка – крашанка; доглядати – піклуватися – турбуватися; лист – листівка; метелик – бабка; цвіркун – коник; дощ – злива; туман – мряка*).

22. Збагачення словника спільнокореневими словами (*весна – веснонька, весняний, веснянка; птах – пташка, пташечка, пташеня, пташенятко, пташиний*).

23. Вправлення в добиранні прикметників до іменників і навпаки, дієслів до іменників і навпаки.

24. Вправлення у вживанні слів, утворених суфіксальним і префіксальним способами (*ішов – вийшов – зайшов – перейшов – підійшов – відій-*

шов; квітка – *квіточка* – *квітник*; свято – *святкувати* – *святковий*; сміх – *сміятися* – *пересміятися* – *смішний*).

25. Розвиток чуттєвості до образного слова, стимулювання вживання образних висловів (*сонце прокинулося, квітка вмилася росою, весна-красна, грозова хмара, червона калина*).

26. Збагачення мовлення порівняльними зворотами (*очі, як намисти-ни; чорний, як ніч; хитрий, як лис; волосся, як пшениця*).

27. Закріплення вміння оперувати поняттями “слово”, “наголос”.

ФОРМУВАННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ГРАМАТИЧНОЇ БУДОВИ МОВЛЕННЯ

1. Удосконалення навичок вживання в мовленні іменників чоловічого, жіночого та середнього роду у формі однини і множини в називному та всіх непрямих відмінках із прийменниками і без них.

2. Вправляння у вживанні іменників у кличному відмінку, в узгодженні прикметників з кличною формою іменників.

3. Продовження роботи з узгодження слів у реченні в роді, числі, відмінку за тематичними блоками (лексичними темами).

4. Закріплення навичок утворення та використання в мовленні іменників зі зменшено-пестливими суфіксами *-к-, -ик-, -ок-, -очок-, -ечк-, -чк-, -чик-, -еньк-, -оньк-, -инк-, -иц-, -ець-, -тк-*, зокрема й іменників-назв дитинчат тварин і птахів, спільнокоренових з назвами дорослих (*ручка, носик, лужок, віночок, пташечка, насіннячко, пальчик, ніженька, голівонька, малинка, вовчиця, папірець, зайченятко*).

5. Вправляння у вживанні невідмінюваних іменників (*кенгуру, поні, таксі, пані*).

6. Навчання утворення іменників з суфіксами *-ин-, -альн-, -ниц-, -иськ-, -ун-, -лик-, -иц-* (*намистина, ідальня, хлібниця, дівчисько, говорун, грайлик, чоботище*).

7. Формування вміння утворювати іменники-назви тварин жіночого роду від іменників чоловічого роду (*шпак – шпачиха, їжак – їжачиха, лось – лосиця, олень – олениця, кріль – кролиця*) і назв людей за фахом (*співак – співачка, учитель – учителька, художник – художниця*).

8. Вправляння в утворенні складних іменників від числівника *половина* та іменника (*половина години – півгодини; половина відра – піввідра*).

9. Вправлення у вживанні слів із варіативністю наголосу при зміні числа іменників (плátття – *плаття́*; ця́тка – *ця́ткі, ця́тки*).

10. Звертання уваги на можливість варіювання форм іменників родового відмінка (*зі стола – зі столу, з двора – з двору, папера – паперу, пліч – плечей*).

11. Вправлення у утворенні прикметників від іменників (*весна – весняний; тепло – теплий; хмара – хмарний, похмурий*).

12. Вправлення в утворенні та вживанні присвійних прикметників, утворених від назв людей, присвійно-відносних прикметників, утворених від назв тварин, птахів.

13. Вправлення в утворенні та вживанні прикметників зі зменшено-пестливими суфіксами *-еньк-, -ісінк-, -есеньк-* (*густий – густенький, густісінкий*), суфіксами *-ат-, -уват-* (*головатий, великуватий*).

14. Вправлення у вживанні прикметників з часткою *не-*, префіксом *за-* (*неглибокий, завеликий, заширокий, задовгий*).

15. Вправлення в утворенні прикметників від іменників за допомогою префікса *без-* (*без хвоста – безхвостий*).

16. Звернення уваги на синонімічність форм прикметників у місцевому відмінку (*на високому – на високім, на синьому – на синім, на довгому – на довгім*).

17. Вправлення в утворенні прислівників від прикметників (*теплий – тепло, яскравий – яскраво, зелений – зелено, вітряний – вітряно*).

18. Вправлення у відмінюванні особових займенників однини та множини з прийменниками *на, в, у, з, під, над, по, біля, за, перед, через, між, з-за, з-під, поза*; присвійних займенників, в узгодженні їх з іменниками в роді, числі.

19. Вправлення в утворенні та вживанні префіксованих дієслів.

20. Ознайомлення з безособовими дієсловами на позначення явищ природи (*тепліє, мрячить, дощить, гримить*).

21. Вправлення в утворенні дієслів доконаного і недоконаного виду.

22. Вправлення у вживанні особової форми дієслів майбутнього часу однини та множини (*зустрічати – буду зустрічати, зустрічатиму; копати – будемо копати, копатимемо*).

23. Подальше ознайомлення з варіативними формами словосполучень дієслово + іменник у непрямому відмінку (*написати листа – написати лист; перейти дорогу – перейти через дорогу; йти стежиною – йти по стежині; зачепити гілку – зачепити за гілку; торкатись іграшки – торкатися до іграшки*).

24. Вправління у правильному вживанні кількісних, порядкових і збірних числівників у словосполученнях типу числівник + прикметник + іменник (*два зелені дерева, п'яте жовте відерце, троє маленьких друзів*).

25. Ознайомлення з утворенням дієприкметників, дієприслівників (политий, доглянутий, квітучий, плакучий, посаджений, покопавши, поспівавши).

26. Закріплення знань про вживання в мовленні простих прийменників *на, в, у, з, під, над, по, біля, за, перед, через, між, з-за, з-під, поза*.

28. Вправління у складанні простих поширених речень із другорядними членами (додатки, означення, обставини).

29. Вправління у складанні простих поширених речень із прийменниками *на, в, у, з, під, над, по, біля, за, перед, через, між, з-за, з-під, поза*.

30. Вправління у складанні речень за опорними словами, поданими в початковій формі в різній послідовності, зокрема й з прийменниками.

31. Удосконалення навичок поширення простих речень за допомогою додатків, означень.

32. Вправління у складанні та вживанні складносурядних речень зі сполучниками *і, а*.

33. Вправління у складанні складнопідрядних речень зі значенням причини (сполучники *тому що; бо; через те що*), мети (сполучник *щоб; для того щоб*), порівняння (сполучники *як, мов, нібито*).

34. Закріплення вміння стежити за правильним порядком слів у реченні, за правильним узгодженням їх.

35. Закріплення загального уявлення про речення (речення складається зі слів, речення бувають довгі й короткі, слова у реченні йдуть одне за одним). Навчання вміння визначати кількість та послідовність слів у реченні.

36. Закріплення поняття “речення”, вміння складати графічні схеми речень без прийменників. Навчання складання графічних схем речень із прийменниками.

ФОРМУВАННЯ І ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОНЕТИКО-ФОНЕМАТИЧНОЇ СИСТЕМИ МОВЛЕННЯ ТА НАВИЧОК ЗВУКОВОГО АНАЛІЗУ

Розвиток просодичного аспекту мовлення

1. Удосконалення правильного мовленнєвого дихання, помірному темпу мовлення.

2. Розвиток сили, динаміки, модуляції, тембрового забарвлення голосу, ритмічності мовлення.

3. Розвиток інтонаційної виразності мовлення, вдосконалення вміння розрізняти розповідну, питальну, окличну інтонацію та відтворити її.

Розвиток артикуляційної моторики

Розвиток м'язів артикуляційного апарату через виконання статичних і динамічних артикуляційних вправ.

Формування правильної звуковимови (під час індивідуальної корекційної роботи)

1. Закріплення правильної вимови приголосних звуків [дж], [ч], звукосполучення [шч], звуків [ц], [ц'], [л], [л'], [р], [р'], диференціація їх з подібними до них за артикуляцією, ознаками твердості – м'якості, глухості – дзвінкості та акустичними властивостями (на фронтальних заняттях): [дж] – [ж], [дз], [дз']; [ч] – [дж], [с], [с']; [шч] – [с], [с']; [шч] – [ч]; [ц] – [ц'], [с], [дз], [дз'], [ч]; [ц'] – [с']; [л] – [й], [в]; [л'] – [л], [й]; [р] – [л], [л'], [й]; [р'] – [р], [л'], [й].

2. Формування правильної вимови звуків [р], [р'], [л], [л'], диференціація їх за артикуляцією, ознаками твердості – м'якості та акустичними властивостями.

3. Автоматизація поставлених сонорних звуків на рівні складу, слова, словосполучення, речення, зв'язного мовлення.

4. Подальше введення всіх поставлених звуків у спонтанне мовлення, закріплення вміння вживати звук у будь-яких сполученнях у повсякденному спілкуванні від репродуктивного до творчого рівнів.

Формування складової структури слова

1. Удосконалення вміння розрізняти на слух довгі та короткі слова, відтворювати ритмічний малюнок слова.

2. Закріплення поняття “склад”, уміння оперувати ним.

3. Навчання правильної вимови і поділу на склади трискладових слів з одним відкритим і двома закритими складами (*художник, помічник, садівник, листопад, листочок, теплохід, ластівка*), трискладових слів із трьома закритими складами (*вантажник, комбайнер, майданчик*). Навчання правильної вимови та поділу на склади чотирискладових слів із відкритими складами, зокрема й зі збігом приголосних (*черепаха, вареники, морозиво*,

сковорода, квасолина), з одним закритим складом, зокрема й зі збігом приголосних (холодильник, блискавиця, велосипед, парашутист), у комбінації з відкритими та закритими складами (акваріум, барабанщик, фізкультура, автомобіль, роздягальня).

4. Закріплення вміння відтворювати ряд із 4–5 слів різної складової структури.

Розвиток фонетико-фонематичних уявлень, навичок звукового аналізу та синтезу (під час фронтальної корекційної роботи)

1. Закріплення правильної артикуляції та вимови приголосних звуків [дж], [ц], [ч], [л], [р], звукосполучення [шч] та їх м'яких і пом'якшених варіантів, диференціація їх за ознаками близькості акустичних або артикуляційних властивостей [ч] – [ц], [ч] – [с], [с'] – [ц], [ц] – [с], [ц'] – [с'], [шч] – [с], [с'], [л] – [й], [л] – [в], [л] – [р], [л'] – [р']; твердості – м'якості [ц] – [ц'], [л] – [л'], [р] – [р']; глухості – дзвінкості [дж] – [дж].

2. Звернення уваги на подовжену вимову приголосних звуків [л'], [ч] (зілля, зілля, бадилля, Ілля, лле, обличчя, узбіччя, ніччю).

3. Удосконалення вміння виділяти голосний і приголосний звуки з ряду інших звуків, склад із відповідним приголосним або голосним звуком із ряду інших складів, слово з відповідним звуком з ряду інших слів.

4. Закріплення вміння послідовно визначати звуки у слові.

5. Удосконалення вміння визначати наявність і місце або відсутність відповідного звука у слові.

6. Удосконалення вміння добирати слова на поданий голосний і приголосний звук (з опорою на наочність і без неї).

7. Закріплення вміння чути римовані закінчення (у віршах), вправління у добірї рими до поданих слів.

8. Формування навичок звукового аналізу та синтезу на матеріалі звуків, які правильно вимовляються, в такій послідовності:

- односкладове слово типу *вовк, міст, лист*;
- односкладове: *слон, краб, стіл, кран*;
- двоскладове: *слива, глина, хмара, стіна*;
- трискладове: *магазин, хоровод, помідор, огірок, аптека*.

9. Удосконалення вміння оперувати поняттями: “звук”, “голосний звук”, “приголосний звук”, “твердий приголосний звук”, “м'який приголосний звук”, “дзвінкий приголосний звук”, “глухий приголосний звук”.

10. Закріплення вміння виділяти наголошений склад у слові.

Розвиток слухового сприймання

1. Формування слухової уваги через сприймання звучання іграшок і звуків навколишнього середовища.
2. Вправлення у розумінні близьких за звуковим складом, але різних за значенням слів, зокрема й з опозиційними звуками за ознаками твердості – м'якості, глухості – дзвінкості, акустичних властивостей.
3. Виховання свідомого ставлення до своєї звуковимови через розвиток точних координованих рухів артикуляційного апарату та слухового контролю. Закріплення навичок самокорекції мовлення.

ФОРМУВАННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ

1. Формування активної довільної уваги до мовлення, вдосконалення вміння вслухатися до зверненого мовлення, розуміти зміст і помічати помилки у власному мовленні та в мовленні іншої особи.
2. Удосконалення діалогічного мовлення. Закріплення вміння ставити запитання, відповідати на них реченнями з 2–5 слів. Формування активної позиції дитини в діалозі. Закріплення вміння добирати першу фразу діалогу (вітання, подяка, вибачення, запитання, прохання, повідомлення), вислуховувати співрозмовника до кінця.
3. Закріплення вміння будувати речення з 3–5 слів за демонструванням дій і за картинкою.
4. Закріплення вміння повторювати розповідь із 4–6 простих непоширених і поширених речень.
5. Формування вміння переказувати добре знайомі казки та невеликі тексти з 5–10 речень за допомогою навідних запитань, за планом (з наочною опорою та без неї).
6. Удосконалення вміння складати прості поширені речення за сюжетною картиною за допомогою навідних запитань і без них.
7. Удосконалення вміння складати разом із логопедом і самостійно розповіді-описи, загадки-описи про предмети та об'єкти за зразком, запропонованим планом згідно з тематичними блоками (лексичними темами).
8. Закріплення вміння складати сюжетні розповіді за змістом серії сюжетних картинок, сюжетною картиною, опорною схемою за зразком і планом із допомогою педагога та без нього.

9. Розвиток пояснювального мовлення, спонукання дітей до міркування.

10. Сприяння заучуванню потішок, скоромовок, лічилок, загадок, прислів'їв, чистомовок, невеликих віршів з урахуванням мовленнєвого порушення. Вправлення у розрізненні на слух текстів різних видів (скоромовка – загадка, вірш – загадка, лічилка – скоромовка, казка – оповідання, оповідання – вірш).

ПІЗНАВАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Формування та вдосконалення сенсорних еталонів

1. Удосконалення чуттєвого досвіду дітей, навичок обстеження предметів, об'єктів за допомогою всіх видів сприймання (зір, слух, смак, нюх, дотик). Подальше засвоєння сенсорних еталонів (колір, форма, розмір).

2. Удосконалення зорового сприймання, вміння порівнювати, розрізняти та групувати предмети за розміром, формою, кольором.

3. Закріплення вміння впізнавати і розрізняти немовленнєві звуки (звуки музичних іграшок, побутових предметів, предметів навколишнього середовища), визначати послідовність їх звучання.

4. Розвиток окоміру на матеріалі спеціальних ігор і вправ.

Формування та вдосконалення тактильно-кінестетичних відчуттів

Закріплення вміння впізнавати та розрізняти предмети на дотик.

Розвиток зорово-мовленнєвої та слухо-мовленнєвої уваги та пам'яті

1. Подальший розвиток зорово-мовленнєвої уваги та пам'яті в роботі з рядом предметних картинок та розрізними картинками, кубиками, простими пазлами, парами сюжетних картинок.

2. Розвиток наочно-дієвого та наочно-образного мислення під час групування і класифікації добре знайомих предметів за однією або декількома ознаками (колір, форма, розмір, матеріал, призначення).

3. Вправлення у запам'ятовуванні та відтворенні ряду з 4-5 складів або слів, зокрема й з опозиційними звуками.

РОЗВИТОК ЗАГАЛЬНОРУХОВИХ ФУНКЦІЙ І ДРІБНОЇ МОТОРИКИ

1. Удосконалення координації рухів на основі загальнорозвивальних вправ із мовленнєвим супроводом і без нього, сприяння підвищенню моторної активності.

2. Удосконалення дрібної моторики пальців рук у пальчиковій гімнастиці, в іграх і вправах з лічильними паличками, намистом, пірамідками, розрізними малюнками та кубиками, шнурівками, мозаїкою, джгутиками. Закріплення вміння будувати прості конструкції за “алгоритмом”.

3. Удосконалення навичок зафарбовування різних форм, малювання вертикальних, горизонтальних (прямих і хвилястих) та діагональних прямих, суцільних і переривчастих ліній на близькій відстані одна від одної.